

Илҳом Қаҳҳоров

ЎҚИНГ, ФАҚАТ ЙИҒЛАМАНГ

Илҳом ҚАҲҲОРОВ

ЎҚИНГ, ФАҚАТ ЙИҒЛАМАНГ...

(ТАЪСИРЛИ ҲАЁТИЙ ВОҚЕАЛАР)

«Sano-standart» нашриёти
Тошкент – 2018

УЎК: 159.923.2

КБК: 84(5Ў)6

Қ 35

Илҳом ҚАҲҲОРОВ

**Ўқинг, фақат йиғламанг.../«Sano-standart» нашриёти,
Тошкент – 2018. – 96 бет.**

Тақризчи:

**Абдумурод Тилавов
филология фанлари номзоди**

**Атрофимизда қалб кўзимизни очадиган, тафаккури-
мизга туртки берадиган воқеа-ҳодисалар бисёр. Фақат
унга ибрат назари билан боқсак бас.**

**Истеъдодли олим, нозиктаъб шоир Илҳом Қаҳҳоров
тасниф этган ушбу китобчани ўқиб, ибратланиш бахти
барчамизга насиб этсин.**

УЎК: 159.923.2

КБК: 84(5Ў)6

ISBN: 978-9943-5462-7-1

© Илҳом ҚАҲҲОРОВ

© «Sano-standart» нашриёти, 2018

МУҚАДДИМА

ТАЪСИРЛИ ВОҚЕАЛАР ТЎПЛАМИ

Яхши ҳикоя – жонга малҳам, руҳга озуқа. Агар бу ҳикоя ҳозир яшаб турган замонимизда рўй берган воқеа бўлса, унинг таъсири янада кучлироқ бўлади. Унинг қалбимизгача етиб бориши, тушунишимиз, ҳис қилишимиз анча осон бўлади.

Нега ушбу ҳаётий воқеалар тўпламини “Ўқинг, фақат йиғламанг” деб номладик. Чунки ундаги бирор-та ҳикояни йиғламай ўқиб бўлмайди! Ҳар ҳолда, ўзимиз уларнинг барчасини йиғлай-йиғлай қоғозга туширдик. Ушбу қалбни юмшатадиган ҳикояларни атрофимиздаги кўрган-билганлардан, газета ва журналлардан, интернет саҳифаларидан йиғдик. Уларнинг баъзиларини манбаларини топдик ва кўрсатиб ўтдик, баъзиларини эса йўқ. Бу учун олдиндан узр сўраймиз.

Ушбу тўпламни чиқаришдан мақсадимиз – одамларимизнинг қалбини юмшатиш. Тан олиш керак, охирги ўн йилликларда қалбимиз дунёга муккасидан кетганлиги сабабли анча қотган, унча-мунча панд-насиҳатлар таъсир қилмайдиган бўлиб қолган. Ҳатто жума маърузаларидаги имомларимизнинг амри маъруф ва наҳйи мункарлари ҳам қулфланган қалбимизга кира олмай, бир қулоғимиздан кириб, иккинчисидан чиқиб кетадиган бўлиб қолган.

Психологларнинг хулосаларига қараганда, кўчадан кириб келган кишининг қалби дунё билан банд бўлиб, у қулфланган бўлади ва шу сабабдан унга панд-насиҳат кам таъсир қилади. Ўша қулфланган қалбни очиш учун эса, унинг кўзига ёш келтирадиган даражадаги таъсирли бирор бир нарсани айтиб бериш керак экан. Уни эшитиб (ёки ўқиб) кўзига ёш келдими, тамом, демак у қулф

очилибди! Энди у қалбга ҳар қандай панд-насихат ҳеч қандай қаршиликсиз бемалол кираверади...

Қалб юмшаган сари инсон Аллоҳга яқинлашаверади, савобли амалларни кўпроқ қилгиси келаверади, гуноҳлардан узоқлашаверади. Кўзимизга ёш келишидан уялмаслигимиз, аксинча, тўйиб-тўйиб йиғлаб олишимиз керак. Бунда қалб покланади, ундаги ғуборлар чиқиб кетади, енгил тортамыз, кўпгина стрессга алоқадор касалликлардан фориғ бўламыз!

Ушбу китобчамиз оила давраида ўқиладиган рисола бўлиб, ундан кўпчилик баҳраманд бўлишини ва ҳаққимизга дуода бўлишини орзу қиламыз...

Аллоҳ таоло барчамизга йиғлай оладиган юмшоқ қалбни ва солиҳ амалларни насиб айласин!

Илҳом Қаҳҳоров

НОҚОБИЛ ФАРЗАНД

Оилада ёлғиз фарзанд эдим. Ота-онам мени ерукка ишонмасдилар. Ейиш-ичишимга, кийинишимга, юриш-туришимга кўп эътибор берардилар. Ўғлимиз ўқисин, яхши одам бўлсин деб жон куйдирардилар. Касал бўлиб қолсам ўзларини қўярга жой топа олмай, шифокорларга югуриб, мен билан бирга “касал” бўлар эдилар. Мен эса бу меҳрибончиликлардан талтая бошладим.

Ўрта ҳол оила эдик. Ўз уйимиз, “Жигули” машинамиз бор эди. Мактабни тугатиб безори болаларга қўшилиб кетдим. Ота-онамнинг панд-насиҳатларига, қайтариқларига қулоқ солмадим. Охири бир қалтис иш қилиб қўйдим. Мени қутқариш учун бечора отам машинасини ҳам сотди. Асаб бузилиши, руҳий азоблардан иккаласининг ҳам юраклари хаста бўлиб қолди. Лекин мен ношукур бу яхшиликларни билмас эдим, уларга қўпол гапирар, дилларини оғритар эдим.

Менинг ёмонлигимни қўшнилар ҳам билишар эди. Лекин, бечора онам, мени уларга яхши кўрсатиш учун ўзларининг янги либосларини олиб чиқиб, ўғлим менга байрамга совға қилди, ўғилгинам туғилган кунимга совға қилди, деб юрар эканлар. Мен ғофил фарзанд эса, умримда бир марта бўлса ҳам, ҳеч бўлмаганда пайпоқ ҳам совға қилмаган эдим.

Ҳеч уйда топилмасдим, фақат кечаси меҳмонхонага келгандек, тунагани келардим холос. Ўзимча кибрга берилиб, дадамнинг велосипедда юришидан ор қилиб, (аслида машинасини сотиб, велосипедда юришига ўзим сабабчи эдим), ўзим эса пиёда юришдан дўстларимдан уялиб, ота-онамдан яширинча Кореяга ишлашга кетиш учун ҳужжатларни тайёрладим. Мақсадим пул йиғиб

“Нексия” машинаси олиш эди. Ҳамма ҳужжатлар тайёр бўлгандан кейингина уларга кетишимни айтдим. Иккаласи ҳам норози бўлиб, йиғлаб қолишди.

-Ўғлим, иккаламиз ҳам касалмиз, ёлғиз ўғлимизсан, ўлиб қолсак, сени кўрмай армонда кетмайлик. Мана шу уй сеники, машинани эса кейинроқ ҳам олармиз,-де-йишди. Лекин мен нодон кўнмасдан кетиб қолдим.

Кореядан пул ишлаб юбора бошладим. Отам бечора ўзларининг ҳам йиғиб қўйган пулларини қўшиб, янги “нексия” машинасини олиб қўйибдилар. Ўзлари бирор марта ҳам миниб чиқмасдан, дарвозахонага қўйганча, “ўғлим машина оламан, деб кетди, ўзи келсин, ўзи минсин,”деб велосипедда юраверибдилар.

Кореядан бир ойча телефон қилмадим. Шу орада отам бечора “ўғлимга бирор нарса бўлдимикан”, деб зерикиб, юрак хуружидан вафот қилибдилар. Телефон қилганимда эса, онамнинг ҳам аҳволлари оғир экан. Тезда самолётга чипта топиб, учиб келдим. Лекин минг афсуски, улгура олмадим. Онам бечора кўзлари тўрт бўлиб, мени кута-кута, келишимдан икки соат олдин, мени кўра олмасдан, армон билан вафот этибдилар!

Жаноза, таъзия маракалари дабдабадор ўтди. Халққа ош бердим, қабрларига тош қўйдим. Лекин надоматлар бўлсинки, қалбим ҳеч тинчлана олмаяпти. Кечалари ухлолмай чиқаман. Кошки..., кошки эди уларни ҳеч бўлмаганда тушимда кўрсам, қилган ишларим учун кечирим сўрасам, розиликларини олсам, берган озорларимга тавба қилсам... Афсус... Афсуски энди кеч, жуда кеч!

Дарвозахонадаги нексияни мина олмайман, ичига ўтира олмайман, ҳатто унга қарай олмайман. Худдики мана шу нексия ота-онамни армонда кетишига сабабчи бўлгандек.

Омборхонага кириб деворга осиб қўйилган да-

дамнинг велосипедларига қарасам, кўзларимдан ёш шошқатор оқаверади, кўз ёшларимни ҳеч тўхтата олмайман. Велосипед билан худди дадам билан гаплашгандек гаплашаман, дардлашаман, армонлашаман. Ҳасратларимни айтиб, кўнглимни бўшатмоқчи бўламан. Лекин афсуски энди кеч!

Онамга, онажонимга совға қилмаган “совғаларим”-ни, онаизоримнинг, армонда кетган онажонимнинг кийимларини олиб, кўзларимга суртиб йиғлайман. Тирикликларида айтолмаган ширин сўзларни энди кийимларига айтаман. Лекин афсуски энди кеч, жуда кеч!

Мени охирги марта аэропортда кузатаётганларида онажоним мени қаттиқ қучоқлаб, кўкрагимга бошларини қўйиб йиғлаган эдилар. Қучоқларидан ҳеч чиқаргилари келмаган эди. Энди билсам, онажоним мени охирги марта кўраятганларини сезган эканлар! Ўша юзларидаги армонли кўз ёшлари учун ўзимни ҳеч кечира олмайман.

Ота-онаси тирик биродарларга маслаҳатим шуки, уларни тириклик вақтларида қадрларига етинг, озор берманг, хизматларини қилиб, дуоларини олинг. Менга ўхшаб кеч қолиб, армонда, пушаймонда ўтманг.

МЕН СИЗ УЧУН АРМОН БЎЛДИМ!

Меҳрингизни, борингизни аямасдан,
Боламга деб югурдингиз, елдингиз.
Одам бўлсин, ўқисин деб чарчадингиз,
Лек мен сизга онажоним нима бердим?
Сиз учун-чи, отажоним нима қилдим?

Касал бўлсам табибларга югурдингиз,
Кечалари ухламасдан тик турдингиз.

Аллоҳим, Сен шифо бер, деб ёш тўқдингиз,
Лек мен сизга онажоним нима бердим?
Сиз учун-чи, отажоним нима қилдим?

Қариганда умид қилиб меҳру-шафқат,
Қўпол сўзни олдингиз-ку мендан фақат.
Фарзандимни асрагин, деб паноҳ сўраб,
Эвазига онажоним нима бердим?
Сиз учун-чи , отажоним нима қилдим?

Оқладимми “фарзанд” деган буюк номни?
Аядим-ку ахир сиздан кулча нонни.
Меҳмон қилиб ёзмадим-ку дастурхонни,
Онажоним, мен сиз учун нима қилдим?
Отажоним, мен сизларга нима бердим?

Қўшниларга мақтаркансиз мени доим,
Мен бермаган “совғаларим”ни кўрсатиб.
Менчи ноҳақ обрў олиб, ҳурмат олиб,
Эвазига онажоним нима бердим?
Меҳрга зор меҳрибоним, нима қилдим?

Тирикликда ёнингизга келмас эдим,
Дунё учун кеча-кундуз тинмас эдим.
Кетдингиз-ку тўёлмасдан дийдоримдан,
Онажоним, мен сиз учун армон бўлдим,
Соғинганда сизни излаб, сарсон бўлдим.

Ота-онам ҳали тирик, улгураман,
Дуо олиб хизматларини қиламан.
Деб юрардим, лек минг афсус, улгурмадим,
Онажоним, мен сиз учун армон бўлдим,
Отажоним, дард устига чипқон бўлдим.

Жанозангиз куни бериб халққа мен ош,
Юзлаб одамларга бўлдим ўзимча “бош”.
Аммо кечдир, қалбимда ёш, кўзимда ёш,
Онажоним, мен сиз учун армон бўлдим,
Қабрингизни тепасида гирён бўлдим.

Фарзандларим жовдираб қараб турар,
Қайтар дунё, бир кун улар ҳам қайтарар.
Ўшанда дилим пушаймон бўлиб айтар:
Онажоним, мен сиз учун армон бўлдим,
Отажоним, мен сизларга армон бўлдим.

Эй, фарзандлар, кўзни очинг бу ғафлатдан,
Ҳали тирик ота-онангиз ўлмасдан.
Хизмат қилинг, дуо олинг кеч бўлмасдан,
Мен нодон-чи, онажоним нима қилдим?
Отажоним мен сизларга армон бўлдим.

(Илҳом Қаҳҳоров)

Ушбу ҳаётий воқеа ҳар биримизга дарс бўлиши керак. Хатолик, аввало, ота-она томондан ўтган: улар фарзандга бор меҳр-муҳаббатларини берганлар, унинг моддий таъминоти учун югурганлар, аммо унга динни ўргатмаганлар. Аллоҳни танимаган банда эса, гарчи у дунё олими бўлиб етишса-да, охират илмидан беҳабарлигича қолаверади, Худодан қўрқмайди, гуноҳ ишлардан тап тортмайди, дилозорлик қилаверади...

Албатта, бирор марта масжидга бормаган, ота-она ҳақида оят ва ҳадисларни эшитмаган, “Жаннат оналар оёғи остида” лигини, “Ота рози – Худо рози” лигини билмаган фарзанддан нимани ҳам кутиш мумкин?!

ФАРИШТАНИНГ ДУОСИ!

Уни касалхонага оғир аҳволда олиб келишди. Кучли зарбалардан ички аъзолари ҳам ёрилиб кетган эди. Тезкор гуруҳ чақирилмагунга қадар бу ишни ким қилганини шифокорлар била олмади. Боланинг тепасида иззиллаб йиғлаётган она кўксига муштлар, аммо ниманидир яшираётгани кўзларидан маълум эди. Терговчи, бола бечора катта одамнинг тепкиси туфайли шу аҳволга тушганини аниқлагунича, у сунъий нафас аппаратига уланган, жони қил устида эди.

Шундагина аёл, эрининг ишлари юришмай, аламини ичкиликдан олаётганини айтиб, кўзида ёш билан илтижо қилди:

-Ичиб келганларида ошхонада эдим. Одилжон йўлакда ўйнаётган экан. Ёш болада, дадасининг қай аҳволда келганини билмай музқаймоққа пул сўрабди... Кўрганимда шу иш бўлмасди.

Афсус, унинг аҳволи ёмонлашди. Қўлларидан келган чораларни кўриб, етказилган жароҳатлар ҳаёт билан зид эканидан иложсиз қолган шифокорлар онаизорни унинг олдига киргизишди. Кома ҳолатида ётган болакай юзқўллаларини ўпиб йиғлаётган онасининг овозидан ўзига келиб, кўзларини очди. Оғзига тиркалган сунъий нафас олиш аппаратини олиб ташлаб, гапиришга чоғланди:

-Ойижон, мен музқаймоққа эмас, дори учун пул сўраган эдим. Юрагингиз санчаётганини айтган эдингиз. Шунга....

У оғир нафас ола бошлади. Аммо шошиб қолган докторларни тўхтатиб, гапларини айтиб олмоқчи эканини ишора билан тушунтирди.

-Ойижон, йиғламанг! Дадам энди ичмайди.

-Эй, ичмай ўлсин! Сени шу аҳволга солгандан кўра, оёқлари синса бўлмасмиди?

-Ойижон, қарғаманг! Оёқлари синса, юра олмайдилар-ку.

У эшикка умидвор термулди. Агар ҳозир отаси кириб келса, бағрига отилиб, маҳкам қучоқлашга тайёр эди. Икки соат аввал кўзи қонга тўлиб, ваҳшийларча дўппослаган малъунни эмас, бир вақтлар елкасида кўтариб, у билан ўйнаган, дўконга етаклаб чиқиб, ўйинчоқлар олиб берган меҳрибонини сўнги бор кўргиси келди. Умиди сўнгач, бир чеккада турган терговчини ёнига чақирди.

-Милиса тоға, илтимос, дадамни қамаманг. Улар жуда яхши одам. Мана кўрасиз, яна аввалгидай яхши дада бўлади. Чунки мен фариштага айланиб, уни ҳар доим дуо қилиб тураман.

-Турли жинойтларни кўравериб кўзи пишиб кетган тажрибали орган ходими ўзини тўхтата олмади. Кўзларидан шошқатор ёш қуйилиб, болага ваъда бергачгина унинг жони узилди...

Аммо, қонун ҳар қандай ваъдадан устувор эди. Оиласи ва бошқа болалари борлиги инobatга олиниб, енгилроқ жазо тайинланди. Ота бу гуноҳни кўтара олмай, қамоқдаёқ жонига бир неча марта қасд қилди, ўла олмади. Панжара ортидаги хўжайинлар эса, маҳкум, атайин, шу гуноҳ билан яшаши учун уни жазоламадилар....

Мижжаларига қалқиган ёш билан воқеани ҳикоя қилиб берган онаизорга юзландим:

-Эрингиз қамоқдан чиқибди. Энди ичмай қўйдими?

У чуқур хўрсинди. Қўлида беш ёшлардаги ширингина ўғлининг жилмайиб турган суратини кўрсатар экан, овози титраб жавоб қайтарди:

-Ҳа, инсоф берди. Аммо, катталарнинг ақли кириши учун, шундай фаришталарнинг кўпайиши шартмикан? У дадасининг тушига кирганида ҳам фақат дуо қилади...!

Ушбу воқеа ҳар бир ичувчи кишига ибрат бўлиши керак. Ақлли инсонлар бошқаларнинг бошига келган яхшиликлардан ўғит олиб, яхшиликка интилишлари лозим. Ёмонликларидан ибрат олиб, улардан узоқроқ бўлишга ҳаракат қилишлари ва ўзларини сақлашлари шарт.

Ичкилик кишини қай аҳволга солиши, ҳатто ваҳший қилиши мумкинлигини кўряпсиз. Ақли бор одамлар бундан ибрат олишлари керак.

ЭСЛАТМА

Кунлардан бир кун, бир киши яхши кайфиятда, ўзига ёққан ашулани хиргойи қилиб, янги қимматбаҳо машинасида кетаётган эди. Йўл четидаги болага кўзи тушиб, тезликни сал камайтирди. Болакай унга нималарнидир имо-ишора қилди. Лекин у эътибор бермай, бепарво кетаверди. Боланинг ёнидан ўтгач тезликни яна оширмоқчи бўлди. Аммо, шу пайт бирданига машинасига болакай отган тош келиб тегди. У машинасини тўхтатиб, тош отган боланинг олдига келиб, жаҳл билан унинг ёқасидан тутди-да:

-Ҳой ахмоқ бола! Нега мени машинамга тош отдинг? Бу машина неча пул туришини биласанми? – деб бақирди.

Шунда болакай жавоб берди:

-Мени кечиринг, амакижон! Мен сизга ҳам, машинангизга ҳам зарар етказмоқчи эмасдим. Гап шунда-ки, менинг акам ногирон. У ногиронлар аравачасидан йўлнинг четига қулаб тушди. Акамни кўтариб қайтадан аравачасига ўтқазишга кучим етмаяпти. Бу ердан одамлар ўтмайди. Машиналарнинг эса бирортаси тўхтамаяпти. Мажбур бўлиб тош отмаганимдами эди, сиз ҳам тўхтамаган бўлар эдингиз.

Шунда у одамнинг йўлдан пастроқда чўзилиб ётган ногирон болага кўзи тушди. Унинг оёқ-қўллари калта, ожиз ва ишламас, ўзи гапира олмас, фақат инграр эди. Кўзларидан эса ёш оқаётган эди. Бу ҳолатни кўрган ҳалиги киши ҳайратдан қотиб қолди. Ўзининг бепарволигидан уялиб кетди. Томоғига бир нарса тикилгандек бўлди. Ногирон боланинг бу аянчли аҳволига раҳми келиб, кўзлари ёшга тўлди. Тезда ёрдам беришга шошилди. Кўз ёшларини яширишга кучи етмади. Болани кўтариб ногиронлар аравачасига ўтқазди. Кейин унинг укасидан кечирим сўраб, машинаси сари отланди. Шунда янги машинасининг тош теккан жойи пачоқ бўлганини кўрди. Пачоқ бўлган жойни меҳр билан силаб қўйдида, машинасига ўтирди. Ўтирди-ю, чидай олмай ҳўнграб юборди:

-Мени кечир, Аллоҳим! Бепарволигим учун кечир. Мол-дунё кўзимни кўр қилиб қўйибди. Ҳамма нарсам бор, пулим кўп, ҳеч нарсага муҳтож эмасман. Аммо, атрофимда қанчадан-қанча ёрдамга муҳтож кишилар, ногиронлар, касаллар, камбағаллар борлигини унутибман. Шу ногирон бола ҳам дунёга бир марта келган. У ҳам бошқалардек юриш-туришни, гапиришни, бахтли бўлишни истар, аммо, йиқилса, ҳатто ўрнидан тура олмайди. Дилидагиларини тилига чиқариб, гапира олмайди. Унинг ҳам қалбида қанча ғам-алам бўлса керак, ахир кўзларидан ёш оқаётган эди-ку! Мен эса шошилиб укасининг ёқасидан тутибман-а! Ўзинг кечир Аллоҳим!

Шундан сўнг ҳалиги киши машинасининг пачоқ эшиги билан узоқ йиллар юрди, уни тузаттирмади. Ҳар гал усталар, шу озгина пачоқни тузатиб қўяйлик, деганида, у одам қўйидагича жавоб берарди:

-Йўқ, тузатиш керак эмас. Чунки, бу пачоқ мен учун доимий эслатма. Атрофимдаги одамларнинг ҳаммаси ҳам менга ўхшаб бой, соғлом, бахтли эмаслиги, булар-

нинг ҳаммаси менга Аллоҳ таолонинг берган неъматлари эканлиги тўғрисида эслатма. Мен буларнинг ҳаммасига шукр қилиб, бошқаларни ҳам эсдан чиқармаслигим кераклиги ҳақида эслатма. Ногиронлар, мухтожлар, касаллардан хабардор бўлиб юришим кераклиги ҳақида эслатма. Бепарво, бағритош бўладиган бўлсам, менга у дунёда ҳам тош келиб тегиши мумкинлиги тўғрисида эслатма. Охиратдан эслатма!

ДУНЁДА МЕН ХУРСАНД БЎЛИБ ЮРАДИМ

Дунёда мен хурсанд бўлиб юрадим,
Келажакка кўп режалар қурадим.
Кўзим очди келиб теккан битта тош,
Ҳикмат экан, дарс бўлди бу эслатма.

Фикр қилсам, фақат ўзни ўйлабман,
Мен доимо фойдам учун сўйлабман.
Тош теккунча хатоимни кўрмабман,
Кўр эканман, кўзим очди эслатма.

Боксам атрофимда қанча ногирон,
Ётибди оғир касаллар бедармон.
Уларнинг мухтож эканин бегумон,
Билдим энди, дарс бўлди бу эслатма.

Унутмагин дўстим ҳеч охиратни,
Қўлдан берма ҳар бир имкон, фурсатни.
Савоб иш қайтарар келган кулфатни,
Мурувват қил, дарс бўлсин бу эслатма.

(Илҳом Қаҳҳоров)

МЕҲРИНГИЗНИ ЯШИРМАНГ

Болалигимизда бор – йўқ, йўқлар кўп эди. Нима истасак “йўқ”, дейиларди. Ота-онамиз қийинчилик даврларда катта бўлишган. Бизлар ҳам уларнинг кўрган қийинчиликлари таъсир этадиган даврга тўғри келдик (Мен ўзим 1962 йили туғилганман). Нима истасак “йўқ”, нима хоҳласак “йўқ”. Масалан, “шим олиб беринг”, дедим “йўқ” дейишади, “ўйинчоқ олиб беринг”, дейман, “ўзинг яса”. Мен ўйинчоқларимни лойдан ясаганман. Баъзан отамнинг чўнтақларини кесиб, ичига юнг солиб тўп қилиб ўйнардим. Синглим қўғирчоқларини ўзи тикди. Шунинг учун оддий нарсанинг қадрини ҳам жуда яхши биламиз.

Бир куни дадам, “сизларга янги шим олиб келаман”, дедилар. Биз жуда хурсанд эдик. “Йўқ”ларга ўрганган қулоқларимизга жуда ёқимли эшитилди бу. Уч ака-сингил қишлоқ ташқарисига чиқдик. Қўлларимизни иягимизга қўйиб, хаёл қура бошладик: “Раиснинг ўғлига ўхшаб бизлар ҳам янги шим киямиз...”

Мен учинчи синфга борардим. Синглим биринчи синф, укам Рафет олти ёшда. Бизлар у пайтда гулли иштонлар кияр эдик.

Укам менга:

-Шимингизни қайси рангда бўлишини хоҳлайсиз, акажон”, деди.

Жуда содда бўлганмиз, бутун қишлоқда электр, телевизор йўқ, дунёдан беҳабар эдик.

-Қора рангли бўлсин, -дедим.

-Қанийди меники кўк бўлса, -деди.

-Шаҳар оёқ кийимини ҳам сотиб оладиларми”, - деб яна сўради.

-Йўқ, қора резинка калиш борку, ўшандан олиб келадилар, -дедим мен.

Ўша пайтда узоқдан автобус кўринди. Орқасидан чанг қўзғатиб келяпти. Бор умидимиз шу, узоқ кутганимиз шим келяпти. Дадам пакетларни очдилар. Менга қора шим, оқ ёқалик қора кийим ва қора калиш. Синглимга ҳам ҳудди шу кийимлар. Лекин ҳавас билан кутган, бизларга савол бериб ҳаёжонлантирган Рафет укам ҳайрон. Пакетларни роса титди, ўзиникини топа олмагандан кейин дадамга қараб, умид билан “менга йўқми” деди.

-Ўғлим, кейинги сафар, албатта, олиб келаман,- дедилар.

-Лекин мен роса кутаётган эдим,- деди укам ва йиғлаб бошқа хонага кириб кетди. Дадамнинг ҳам кўзларига ёш келганини пайқадим. Кечки овқат дастурхонида ҳаммамиз жим ўтирибмиз. Фақатгина укамнинг йиғисираган овози эшитиларди, хўрсиниб-хўрсиниб қўяр эди.

Мен эрталаб мактабга кетдим. Келганимда укам менга қараб:

-Акажон, сизга қора шим роса ярашибди, мен ҳам бир марта кийиб кўрсам бўладими?

-Йўқ, бўлмайди, кир қилиб қўясан,- дедим. Иккинчи кун ҳам роса ялинди, бермадим. Учинчи кун ҳам бермадим. Мен уларни ётоғим ёнига қўйиб асрар эдим. Роса хоҳлаб зўрға эришганман ахир.

Тўртинчи кун ҳам олдимга келиб:

-Акажон, бу янги шим сизни жуда чиройли қилиб турибди, оёқ кийимингиз ҳам ярашибди, менга ҳам ярашса керак-а,- деди.

Бермаслик учун баҳона қила бошладим:

-Сенга тўғри келмайди, узун бу.

-Пойчасини шимариб кияман,- деди.

-Йўқ, кир қилиб қўясан,- десам,

-Гилам устида кияман,- деб жавоб қайтарди.

-Илтимос, жон акажон, беш дақиқа холос,- дея яли-
нарни бечора укагинам.

-Бўпти, эртага жума куни мактабдан келиб бераман,
фақат беш дақиқага, кир қилмайсан, бирон нарса бўлса
ёмон қиламан,- дедим.

Кечқурун бирга ётибмиз, укам секингина мени тур-
тиб:

-Фикрингиздан қайтиб қолмайсиз-а, акажон,
ҳақиқатда берасиз-а,- дея кўзларида қувонч билан сўрар
эди.

-Ҳа бераман,- дедим.

-Мен эрталабгача ухламайман, тезроқ тонг отсин,
тезроқ шимни кияй,- деди.

Эрталаб мактабга кетиш учун турганимда, укам ҳам
турди.

-Акажон, бугун вақтлироқ келинг, хўпми, мен сизни
шу эшик олдида кутаман,- деди.

Мактабга кетаяпман, орқага қарасам укагинам
ҳовли эшиги олдида мени кузатиб турибди.

Учинчи дарсда синфимиз эшиги очилди, директо-
римиз кириб келди. Ўқитувчимиз қулоғига бир нарса
деди ва менга қараб, “Алижон, болам, уйинга борақол,
отанг сени кутяпти”, деди. Менинг дарров хаёлим-
га келган биринчи нарса, укам отамга айттириб, мени
чақиртиряпти, тезроқ шимни киймоқчи, деб ўйладим.
Мактабдан чиқдим, қарасам қишлоқдагилар ҳам биз-
никига қараб кетишяпти. Мен ҳеч нарсани тушунмаяп-
ман, тўққиз ёшдаман. Дарров эшик теvaraгига қарадим,
укам кутиб туриши керак эди, лекин йўқ. Ҳовлига кир-
дим, бутун қишлоқ бизникида. Онамлар “дод”, деб
бақиряптилар... “Рафетимни беринг менга, болажоним,
қўзичоғим...”

Чол амаки янги олган трактори билан эшигимиз олдидан ўтаётган экан, болачани кўрмабди, мени келишимни кутаётган укам трактор тагида жон берибди. Мен укажонимга шимимни кийдормоқчи бўлган куним, укам ўлди...

Отам севги кўрмагани учун, у севгини бизларга ҳам беришни билмади. Бизларни яхши кўрарди, лекин севгисини кўрсатолмасди. Бизларни кучоқламасди, бағрига босолмасди. Эй дўстлар, севгингизни кўрсатинг, севишингизни билдиринг.

Ўша куни укам ювилганидан кейин кафанланди, дадам илк маротаба, мен оламан дедилар ва укамни бағирларига босдилар. Фарёд қилиб: “Рафет, мен сени мазорга эмас, бозорга обориб, шим олиб бермоқчи эдим, ўғлим..., тур ўғлим, илтимос, юр бозорга борамиз...” дея йиғлай-йиғлай мазорга кетдилар.

Мен ҳозир ўйлаяпман, қанийди ҳаётлик пайтида айтсалар эди. Биз у севги сўзларини эшитиш учун кўп кутдик, лекин эшитмадик. Энди отам укам эшитолмайдиган пайтда бақириб фарёд қиляптилар.

Ҳозирги болалар бизлардан топа олмаган севгини, қўл телефонларидан қидиряптилар. Нега болалар бошқа нарсаларга талпиняпти. Болаларни ўғирлаш учун хилватларда кутаётган инсонлар ота-онаси кўрсатмаган табассум билан уларни алдаяптилар.

Ўлкамни, оиламни, болаларимни севаман. Олдин кўпинча банд бўлар эдим, турли йиғилишларга, конференцияларга борардим. Аммо бу йил бормаяпман. Чунки менинг қизим саратон касаллигига чалинган. Энди у даволаняпти, мен эса доим фарзандим олдида бўлишга ҳаракат қиляпман. Ҳозир қизим яшаяпти ва шу ҳаётлик пайтида, мен уни роса яхши кўришимни кўзларига қараб, очик айтаяпман. Мен қизимни яхши кўраман ва буни яширмаяпман... Сизлар ҳам меҳрингизни яширманг, кўрсатинг...

СОЯБОН КЎТАРГАН БОЛАКАЙ ҲАҚИДА РИВОЯТ

Бир шаҳарда бир неча ойдан бери ёмғир ёғмас эди. Қурғоқчилик. Сувсизликдан ҳосиллар, экинлар қуриб боряпти. Шунда бутун шаҳар аҳли келишиб, ҳаммалари бир вақтда намозгоҳда йиғилиб, истисқо намозини ўқиб Аллоҳ таолодан ёмғир сўрашни ният қилдилар.

Келишилган кун ва соатда мингга яқин одам намозгоҳга йиғилди. Бир ёш бола ҳам таҳорат қилиб, катталарга қўшилиб намозга келди. Унинг қўлида ёмғирдан сақланиш учун соябон ҳам бўлиб, у имомга яқинроқ жойга келиб ўтирди. Болакайнинг қўлидаги соябонни кўриб катталар унинг устидан кула бошладилар:

-Уни қаранглар, ўзи бир неча ойдан бери ёмғир ёғмаяпти, ҳамма ёқда сувсизлик-у, бу содда бўлса соябон кўтариб келибди.

Шунда болакай ҳайрон бўлиб, болаларча соддалик билан имомдан сўрабди:

-Ахир биз ҳозир Аллоҳдан ёмғир сўрашга йиғилмадикми?

Буни кузатиб турган имомнинг кўзларига ёш келди-ю, барча йиғилганларга мурожаат қилди:

-Эй мусулмонлар, наҳотки биз шу ёш боладек ҳам бўла олмасак? Барчамиз Аллоҳ таолодан истисқо намозини ўқиб, ёмғир сўраймиз, деб келибмиз-у, бирортамиз агар ҳозир намоз ўқисак, Аллоҳ таоло бизга ёмғир беради, деган нарсага қалбдан ишонмаймиз! Шу болакай, ҳозир Аллоҳдан намоз ўқиб, ёмғир сўрасак, ёмғир ёғади, шунда соябоним асқотади, деб ишониб келган! Имомнинг кўзларидан тинмай ёш оқарди:

-Эй Аллоҳим, Ўзинг биз беихлос бандаларингни гуноҳларимизни кечиргин! Ана шу гўдакнинг қалбидаги иймонни, ихлосни бизларга ҳам ато эт! Ҳозир Сендан намоз ўқиб, ялиниб сўраймиз, бизларни беихлослиги-

миз учун кечириб, шу гўдакнинг қалбидаги иймонининг хурматидан бизларга ёмғир бер!

Кейин одамлар намозни бошладилар. Имом йиғлаб туғиб узоқ қироат қилди. Намоз тугаб қўллар дуога очилганда, ҳаммани ҳайрон қолдириб, сел ёмғир қуя бошлади.

Бу раҳмат ёмғирини Аллоҳ таоло ўша мурғак гўдакнинг қалбидаги ихлосининг хурматидан берган эди.

ЧИН ИХЛОС

Кеча-кундуз ибодатда юрамиз,
Намоз ўқиб, рўзалар ҳам тутамиз.
Ихлос деса доим ожиз қоламиз,
Чин ихлосдан бизни жудо қилмагин.

Гуноҳ ишдан бизлар асло қўрқмаймиз,
Ғийбат бўлса тилимизни тиймаймиз.
Ихлос деса, ёш боладан ожизмиз,
Чин ихлосдан бизни жудо қилмагин.

Қилинган ибодатлар, риёмасми?, ўйлаймиз,
Одамларнинг олдида яхши гапни сўйлаймиз.
Қиёматда сўралса, не дейишни билмаймиз,
Чин ихлосдан бизни жудо қилмагин.

Ихлосимиз кўпайтир деб, энди садо берамиз,
Кўпаймаса ихлосимиз, унда гадо бўламиз.
Энди ўзинг кечирмасанг, бизлар адо бўламиз,
Чин ихлосдан бизни жудо қилмагин.

(Илҳом Қаҳҳоров)

ОҚПАДАР

Бундан кўп йиллар олдин, мактабни тугатаётган ўспирин йигит эдим. Имтиҳон топшириб мактабдан уйга қайтдим. Озгина дам олиб, деразани очдим-да, кейинги имтиҳонга тайёрлана бошладим. Бир пайт кўча томондан дод-вой овози эшитилиб қолди. Югуриб кўчага чиқдим. Товуш йўлдан нариги томондаги қўшнимиз уйидан келарди. Эътибор берсам, кимдир: “Вой дод, мусулмонлар, ёрдам беринглар, ўлдириб қўяди”, деб бақирарди. Ҳаяжон билан бориб, эшикни очиб ичкарига қарадим. Не кўз билан кўрай-ки, қўшнимиз Санжар ака, ҳовлидаги тут дарахтини тагида қари отасини босиб олиб, соқолидан ушлаб бошини ерга урар: “Айт, пулларни қаерга яширгансан, мен ароқ олишим керак, айт”, деб пишқирарди.

Менга кўзи тушган Афзал бобо: “Вой дод, бу ахмоқ боладан мени қутқар, бўлмаса ўлдириб қўяди”, деб ялина бошлади. Унга раҳмим келиб, бориб Санжар акага ёпишдим. Мендан ёши анча катта бўлган Санжар ака бақувват бўлиб, ундан ароқнинг ҳиди гупиллаб урарди. Ўрнидан туриб мени бир итарган эди, учиб кетдим. Шу вақтдан фойдаланиб Афзал бобо кўчага қочиб чиқди. Кейин милиция келиб Санжар акани олиб кетди. Афзал бобо ўғлини изидан: “Оқпадар, сендан рози эмасман, балога йўлиққур”, деб қарғаб қолди.

Кечқурун овқатланаётган пайтимизда бўлган воқеани уйимиздагиларга айтиб бердим. Ота-онам, сингилларимни Афзал бобога раҳми келиб кетди. Лекин бобом негадир хафа бўлмадилар.

-Афзални ўғли урдими? Баттар бўлсин. Қайтар дунё экан. Ёшлигида ўша Афзал, ўша тутнинг тагида отасини соқолидан ушлаб, ароққа пул топиб бер, деб урган эди. Ўзим бориб зўрға ажратган эдим. Уялмайсанми, ахир

бир кун фарзандларингдан қайтади, деганимда кулган эди. Ана, охири қайтибди-да!,- дедилар бобом.

Ўшанда мен: “Санжар аканинг бешта қизи бор, ўғли эса йўқ, демак у кишига қайтмас эканда”, деб ўйлаган эдим.

Санжар акани 15 суткага қамашди. Кейин отасининг қарғиши урдими, билмадим, лекин у киши тезда балога йўлиқди. Шу воқеадан бир ой ўтар-ўтмас, айнан ўша тут дарахтининг устидан йиқилиб оёғи синди. Ёмон жойидан синган экан, икки марта операция қилишди, бир неча ой турмасдан ётди. Кейин ҳассага таяниб юрадиган бўлиб қолди. Дарвозасини тагига чиқиб ўтирганини кўп кўрардим, лекин унга ҳеч раҳмим келмасди.

Орадан анча йиллар ўтди. Санжар ака ҳали ҳам ҳассага таяниб юрар, худди ўтиб кетган отасига ўхшаб соқол қўйган эди. Уни кўрсам Афзал бобони кўргандек бўлардим. Ҳамма қизларини узатгач, охирги куёвини: “Менга куёв эмас, ўғил бўласан”, деб ичкуёв қилиб сақлаб қолди.

Кунлардан бир кун яна ўша хонамда деразани очиб, газета ўқиб ўтирган эдим. Бирдан кўча томондан додвой овози келиб қолди. Югуриб кўчага чиқдим. Овоз яна ўша ҳовлидан келарди: “Вой дод, мусулмонлар, ёрдам беринглар, ўлдириб қўяди”. Тавба, худди ўтмишга қайтгандек бўлдим. Дарвозани очиб кириб борсам 30 йил олдинги ҳолатни худди ўзгинаси. Фақат энди Санжар бобо пастда ётар, устида эса “қабул қилган ўғли” маст ҳолда уни соқолидан ушлаб бошини ерга урар: “Айт, пулни қаерга яширгансан, айт, мен ароқ олишим керак”, деб пишқиарди.

Санжар бобони кўзи менга тушди-ю, ялина бошлади: “Вой дод, мени бу ахмоқ боладан қутқар, бўлмаса ўлдириб қўяди”. Лекин бу сафар мен негадир ёрдамга шошилмадим. Турган жойимда индамай томоша

қилавердим. Ичимдан эса: “Баракалла, ур, яхшилаб ур бу оқпадарни, бир кун келиб сени ҳам фарзандинг худди шундай қилиб сенга қайтаради”, дегим келарди. Озгина томоша қилиб тургач: “Қалай, Санжар бобо, қайтар дунё эканми?”, дегим келди-ю, аммо индамай чиқиб кетдим...

Ушбу аянчли ҳаётий воқеа ўзимизга яқин қишлоқлардан бирида содир бўлган. Шунга ўхшаш дард-аламга тўла воқеалар, асосан диндан беҳабар, заволга учраган оилаларда кўп учрайди. Диндор оилаларда бундай можароларни бўлганини умуман эшитмаганмиз.

Баъзи кишилар, совуққонликлари, лоқайдликлари ёки жаҳолатлари сабабидан фарзандларига чиройли тарбия бермайдилар, динни ўргатмайдилар ва натижада фарзанд-у неваралари динсиз ва жоҳил бўлиб ўсадилар. Оқибатда эса бошларига фарзанд таёғи келиб тегади. Аслида бу таёқ - фарзандига динни ўргатмагани учун Аллоҳнинг жазосидир!

Болаларининг моддий таъминоти, маишати, уй-жойи ва машинаси учун кеча-кундуз тинмай югурадиган ота-оналар шуни эсдан чиқармасинлар-ки, токи фарзандларининг диний ва маънавий тарбиясига эътибор бермас эканлар, бир кун келиб уларнинг ҳам бошларига шундай таёқ келиб тегиши ёки қариганда уларга муҳтож бўлганларида меҳрсизлик ва оқибатсизлик кўришлари мумкин.

ОҚПАДАР

Гўдаклигингдан сени ўстирган,
Едирган, ичирган, тарбия берган.
Қариганда сенга муҳтожлик сезган,
Отангга қўл кўтарма, оқпадар.

Китоб олиб берди мактабинг учун,
Ўқиб олим одам бўлишинг учун.
Олим бўлдинг аммо, одам бўлмадинг,
Отасига қўл кўтарган оқпадар.

Кучинг кўплигида ёқадан тутдинг,
Маст бўлиб нуроний юзига урдинг.
Қайтар дунё, энди фарзандинг урар,
Отангга қўл кўтарма оқпадар.

Неча-неча инсонлар дунёдан ўтди,
Урган урилди, сўккан сўкилди.
Бу дунёда ҳар банда экканин ўрди,
Отангга қўл кўтарма, оқпадар.

Ўтди зўравону, ўтди полвонлар,
Ўтди отасига кучи етганлар.
Ва лекин хор бўлар икки дунёда,
Отасига қўл кўтарган оқпадар.

(Илҳом Қаҳҳоров)

ОТА МЕҲРИ!

Бир киши ҳикоя қилиб беради: “Дўстимнинг аёли ҳомиласи етти ойлик бўлганида кўзи ёриди. Бир неча кун ўтар-ўтмас бола вафот этди. Уни кўмиш учун отасига бердилар. Бирга машинага ўтириб, қабристонга йўл олди. Дўстим вафот этган ўғлини қўйнига олиб, унга маҳзун қараб ўтирар эди. Бу ҳолат менга жуда ҳам таъсир қилди, лекин ўзимни босдим.

Йўл бурилиб, қуёш нури рўпарамиздан туша бошлади. Шунда ота кутилмаган бир иш қилди. Бошидан бош

кийимини ечиб, ўғлига қуёшнинг иссиғи тушмаслиги учун унинг устига тутди. Ё, Аллоҳ! Ота ўғли вафот этганини унутиб, уни қуёшдан ҳимоя қилмоқчи бўлаётганди!

Отанинг миттигина ўғлига бўлган раҳматидан ўзимни тия олмай, икки кўзимдан ёш қуйилиб, йиғлаб юбордим. Ана шундагина “Роббим, улар мени кичикликда тарбия қилганларидек, уларга раҳм қилгин”, деб айт” (“Исро”, 24) оятининг маъносининг тушуниб етдим...

Эй, Роббим! Отам ва онам ўтказган ҳар бир дақиқада уларга роҳат эшикларини оч. Уларга Уҳуд тоғидек улкан, туганмас неъматларингдан ато қил, Жаннатни абадий қароргоҳлари қилиб бер!”

Бир ота-она ўнта фарзандига эътибор бериб, уларни бекаму-кўст қилиб ўстириши мумкин. Лекин баъзида ўнта фарзанд биргина ота-оналарига мана шундай эътиборни бера олишмайди...

Аллоҳим, бизни мудом ота-онамизга яхшилик қиладиган бандаларингдан қилгин. Уларнинг ҳақларида камчиликка йўл қўйган бўлсак, бизни кечиргин!

ТАЪЗИЯХОНАДАГИ ТАЪСИРЛИ ВОҚЕА...

Ушбу воқеанинг масжидимизнинг имоми айтиб берган эдилар.

...Бир кекса кампирнинг таъзиясига бордим.

Онахоннинг турмуш йўлдоши ҳали ҳаёт экан. Лекин анча кексайганидан оғриб, курсида йиғлаб ўтирган экан. Жаноза намози ўқилиб бўлгунча ҳам кўзларидан ёш тинмас эди. У кишига қараб ўзимнинг ҳам юрагим эзилиб кетди... Одатимизга кўра, одамлар тобутни кўтариб чиқиб кета бошлаганларидан кейин отахонга тасалли бериш учун олдиларига бориб, таъзиямни изҳор

қилдим. Бир оз кўнглини кўтаргулик сўзларни айтдим. Шунда отахон кўлимдан ушлаб:

-Домла, Сиз мени кампиридан айрилиб, ёлғиз қолганига йиғлаяпти, деб ўйлаётган бўлсангиз керак. Менинг йиғлашимга бошқа сабаб бор, - деб йиғисининг сабабини айта бошлади:

-Менинг оёғимда бодим (ревматизм) бор. Ҳаво айниса, ёғингарчилик бошланса, шу оёғим зирқираб оғриганидан чидай олмай қоламан. Шундай пайтда кампирим оёғимни уқалаб қўяр эди. Шу билан бироз ором олар эдим. Кампиримнинг ҳам дарди бор эди - қон босими юқори эди. Босими кўтарилганда боши қаттиқ оғрир эди. Дори-дармонлар ҳам қилдик. Лекин ёш ўтган сари дорилар ҳам унчалик кор қилмай қўяр экан.

Кеча оқшомга борганда бош оғриғи кучайиб қолди. Керакли дориларини ичди. Аксига олиб, ҳаво айнаиб, менинг ҳам оёғим оғришни бошлади. Оёқ оғриганда ухлашнинг иложи бўлмай қолади. Кечаси билан безовта бўла бошладим. Кампиримнинг эндигина кўзи уйқуга илашган экан, безовта бўлганимни сезиб, уйғониб кетди. Энгашиб оёғимни уқалай бошлади. Мен унга:

-Қўяқол, кампир, қийналма. Ўзинг хаста бўлсанг. Бир оз дам ол. Қон босимингга зарар қилмасин, - десам, у:

-Майли, қўяверинг. Бошим анча тузук. Бироз яхши бўлиб қолдим, - деб оёғимни ушлай бошлади.

Бир қанча муддатдан сўнг жим бўлиб қолди. Анчадан бери ухлай олмаганидан чарчабди-да, деган хаёлда:

-Кампир, бўлди энди. Жойингга ўтиб, ётиб дамнингни ол, - десам индамади.

Сўнг аста ўзим жойига ётқизиб қўяй, деб секин елкасидан ушлаб кўрпаси томонга тортсам, бир маҳал ағдарилиб тушди. Шошилиб қарасам... оёғимни ушлаган кўйи жони узилиб бўлган экан.

Ҳа, домла. Ўзи касал бўлишига қарамай, охирги на-
фасигача менинг хизматимни қилиб кетганини ўйлаб
йиғлаяпман...

У билан бирга яшаган умримиз кўз олдимдан ўтаяп-
ти... Баъзида унга нисбатан адолатсизлик, дилозорлик,
хатто зулм қилганман, ана ўша қилган ноҳақликларим
ҳаммаси бирма-бир кўз олдимдан ўтаяпти. У бўлса шу-
ларга қарамай, бирор марта ҳам юзимга солмай, умри-
нинг охирги сониясигача хизматимни қилиб кетди-я!
Шу нарсаларни ўйлаб эзилаяпман, пушаймон бўлиб
йиғлаяпман...

Аёл ўлгандан сўнг, агар эри ундан рози бўлса, Жан-
натга кирар экан, деб эшитгандим. Домла, сиз гувоҳсиз,
мен ундан мингдан-минг розиман, илоҳим жойи Жан-
натда бўлсин!

ҲАРБИЙ ХИЗМАТДА БЎЛГАН ВОҚЕА

Ушбу таъсирли ҳаётий воқеани жума маърузасида
имом домла айтиб берган эдилар.

Бир йигит ҳарбий хизматга борибди. У пайтлар
қўпроқ Россия томонларга хизматга борилар эди. Йи-
гит номозхон эди. Ҳарбий хизматда ҳам намозларини
амаллаб ўқиб юраркан. Хизматдошлари уни устидан ку-
лишар, лекин йигит уларга парво ҳам қилмас экан.

Бир кун уларни бошлиғи йиғибди. Ўша намозхон
йигитга:

-Мана бу калитини олиб, майдон чеккасида турган
машинани айвон тагига олиб бориб қўй, - дебди.

Ҳалиги намозхон йигит:

-Мен машина ҳайдашни билмайман, уни ҳайдашни
биладиган бирор бошқа аскар обориб қўя қолсин, - деб-
ди.

Бошлиқ эса:

-Худойингдан сўра. У ҳамма нарсага қодир, дер эдинг-ку?-дебди.

Йиғилганларнинг ҳаммаси кулиб, йигитни масхара қила бошлашибди. Йигитга уларнинг Аллоҳ устидан кулишлари ёқмабди. Аллоҳга таваккал қилиб, машинага ўтирибди. Дуолар ўқиб, Аллоҳдан мадад сўраб, машинанинг калитини бураган экан, двигатель биринчи мартаданок ўт олибди. Умрида бирор марта машина ҳайдамаган бўлса ҳам, дўстларининг ҳайдашига эътибор берган, ўша ўғитларни эслаб туриб, уловни бир амаллаб айтилган жойга олиб бориб қўйибди.

Машинадан тушиб қараса масхара қилувчиларнинг ҳаммаси йиғлашаётган экан. Йигит ҳайрон бўлибди.

Бошлиқ шунда:

-Сен Худойинга ишондик. У бор экан. Сен ҳақ йўлда юрар экансан,- дебди.

Намозхон йигит ҳайрон бўлиб уларга қарабди. Шунда бошлиқ машинани олдига бориб, олд капотини очибди. Не кўз билан кўришсинки, машинани мотори йўқ экан!!! Шунда йигитнинг ҳам кўзлари ёшга тўлибди... Нафақат йигитнинг, қолаверса, ушбу воқеани айтиб бераётган имомнинг ва масжиддаги кўпгина тингловчиларнинг ҳам кўзларига ёш келди...

Аллоҳ таоло ҳамма нарсага қодир зот! Фақат Ўзидангина мадад сўрайлик, бандаси эса фақат сабабчи бўлади, холос...

БОЛАМ, ҚОРНИНГ ОЧ ЭМАСМИ?

Феруза синглим ҳикоя қилиб берган эди. Янги келин бўлиб тушган кезларимда саксон ёшдан ошган қайнона бувимиз ўсал бўлиб қолди. Айниқса, охирги уч кун оғир бўлди. Билинар-билинемас нафас оладилар. Охири томоқларидан сув ҳам ўтмай қолди. Қариндош-уруғлар

йиғилиб, галма-галдан тепаларида ўтириб чиқишади. Кўпроқ қайнотамга зўр келди. У киши волидасининг тепасида юм-юм йиғларди. Юзини юзига қўйиб, онажон, берган сутингизга рози бўлинг, ожиз банда эканмиз, қўлимиздан ҳеч нарса келмаяпти, деб мўлтирар эди.

Тўртинчи кунга ўтар кечаси кампир секингина кўзини очди. Бунга атрофдагилар ғимиллаб қолди. Қайнотам онасининг қўлларини кафтларига олиб, силаб-сийпаб ўпиб қўйди. Кампир ўғлига, энгаш дегандек имо қилди. Ўғил, жон қулоғим сизда, деб энгашди.

-Болам, қорнинг оч эмасми? Булар сенга овқат бердими? Қорнингни очириб юрма тагин...-дея олди аранг.

Бу онаизорнинг охирги сўзлари бўлди...

Оналар қабрга йўл олаётганида ҳам ўзини эмас, фарзандининг ғамини ер экан!

ТУХМАТНИНГ ЖАЗОСИ

Таҳририятга келган мактублар орасида юзига “Маъмура” деб битилгани эътиборимизни тортди. Нома қуйидаги сўзлар билан бошланади: “Сизларга отам ҳаётининг сўнгги дамларида менга айтиб туриб ёздирган мактубини жўнатяпман. Уни ҳеч кимга кўрсатмай, яшириб қўйгандим. Орадан икки йил ўтиб, онам топиб олибдилар. Қўрқиб кетдим. Роса йиғладилар. Кейин, бу отангнинг сўнгги илтимоси, уни “Даракчи”га жўнат, дедилар. Мана, отамнинг ёздирганлари...”

Хатим сизларга етиб борганида, бу дунёда бўламанми-йўқми, ёлғиз Худога аён. Мен Аллоҳ қарғаган инсон..., инсон эмас, тухматчи нодонман. Буларни одамларга ибрат бўлсин, деб атайлаб кенжа қизимга ёздиряпман...

...Хадрадаги ҳайдовчилик курси ДОСААФда ўқиб

юрганимда, бир қизга кўнгил қўйдим. Ақл-ҳушимни ўғирлаган эди. Аммо мен унга бир оғиз ҳам сўз айтолмас, кўриш учун эса уларга яқин турадиган дўстимникига тинмай борардим.

Бир куни қарасам, узун бўйли оқ-сарикдан келган бир йигит билан келяпти. Титраб кетдим. Ҳеч ким индамаса-ю, ғажиб ташласам... Сўраб-суриштираман, улар турмуш қурмоқчи экан. Тинчим йўқолди. Қандай қилсам қизга эга бўламан, деган савол тинчлик бермасди. Топдим. Йигитни айнитсам бўлгани.

Бир таниш қизни ишга солдим. У йигитни ўзига қаратиб олиши керак эди. Эплай олмади. Нима қилишимни билмай, қиз ҳақида бўхтон гаплар тарқатишга қарор қилдим. Тухмат қилдим. Буниси кутганимдан ҳам аъло чиқди. Энди онамни жўнатсам ҳам бўлади, деб турганимда, ўша йигит уйимга бостириб келди. Қўлида биттагина... нон. Важоҳатидан от хуркади.

-Қасам ич! Айтганларинг рост бўлса, нонни ўртага қўйиб қасам ич!

Уятданми, кўрқувданми, тухмат қилганимни бўйнимга олдим. Йигит мени роса дўппослади. Ўн кун шифохонада ётдим. Милиция ходимларига уни танимайман, дедим. Ўзим ўч олмоқчи эдим-да! Бу орада уларнинг тўйи ҳам ўтди. Бир алашим минг бўлди.

Соғайгач, икки ўртоғим билан бордим. Роса олишдик. Спортчи экан, бир ўзи учовимизга бас келди. Дўстларим қочиб қолди. Мен эса унинг бошига темир (арматура) билан боплаб урдиму, қочдим.

Қамалиб чиқдим. Қайтгач, ойим топган қизга уйландим. Бирин кетин учта қизлик бўлдик. Ҳаётим бир маромга тушган эди.

Синглим янги уй сотиб олди. "Ҳовли тўйи"га бордик. Йўлда ўша... мени девона қилган нигоҳ билан учрашиб қолдим. Бошида қора рўмол. Қўлида гўдаги, яна икки-

та қизчасини етаклаб олган. Унга тикилиб қолганимни сезган куёвим ўзича тушуниб, изохдай кетди:

-Яқинда эри ўзини осиб қўйди. Миш-миш, туҳматлардан чарчаганди, бечора. Аёлни одамлар роса ғийбат қилиб, гап-сўзлар чиқараверди-да! Эри-ку, аёлига ишонарди. Чунки туҳмат қилган ҳар қандай одам билан юзма-юз гаплашган. Яқинда қўшниси бир ёмон гап айтганми, уриб жағини синдирибди. Кўплар қамокдан, ор-номусдан ўлимни афзал билган, дейишади. Эл оғзига элак тутиб бўлармиди? Барибир шу аёлни гапиришади. Қачонлардир қилинган туҳматдан ҳали-ҳали қутилгани йўқ...

Рости, унга роса ачиндим. Ўзимни эса роса қарғадим. Мен унинг ҳаётига аралашмаганимда, балки бахтли бўлармиди? Бева бўлиб қолмасмиди... балки?

У ҳақда бошқа ҳеч қандай гап эшитмадим. Аммо... виждоним азоб берарди. Ахир у мени танимайди, кўрмаган ҳам. Лекин... менинг биргина гапим билан шунча қийинчиликларга дучор бўлди. Юзи шувит. Бунинг устига бева... болалари етим.

Аллоҳ кўргувчи экан. Ҳеч бир гуноҳ изсиз кетмас экан. Мен қилган туҳматлар балоси болаларимга урди. Катта қизим ўн еттига кирганида, бир аёл уйимизга туҳмат қилиб келди.

-Қизингга қанақа тарбия берфяпсан? – деди бақириб, - Ўғлимни тинч қўядими-йўқми? Кечани-кеча, кундузни-кундуз демай телефон қилгани-қилган. Бунақа енгилтак қизни сақлагандан кўра ўлдириб қўймайсанми, ота бўлмагур!?

Мен ҳеч нарсага тушунмадим. Қизим бечора, туҳматга чидолмаганми... мурдасини Бўзсувдан топдик. Бу мен қўл урган гуноҳнинг биринчи қурбони эди.

Иккинчи қизимни бир уйланган, оилали йигит алдаб кетибди. Ниқоҳсиз фарзандли бўлди. Қандай қилай?

Ўзимнинг болам, кўчага ҳайдолмайман. Номусга қолсам ҳам чидаб ўтирибман. Астма, невроз, қон босимим бор. Яна ўпкамдан рак касалига чалиндим. Иккинчи гуруҳ ногирони беришди. Хужжатларни тўғирлашга борганимда, яна ўша чехрани кўрдим. Хужжатимга имзо қўяр экан, жилмайиб, “сиқилманг, соғайиб кетасиз” деди-да, ёнидаги қизга “овора қилмай, тезроқ тўғирлаб беринглар”, деб кузатиб ҳам қўйди. Ўзини анча тутиб олибди. Одамлар кўнглини олиб, савоб ишдан бўшамай юрибди.

Мен-чи? Унга қилган тухматларим эвазига нима топдим? Гуноҳим қизларимга урди. Ўзим бедаво дардга йўлиқдим. Ўша куни уйга келгунча шулар ҳақида ўйлادим. Келдим, ётиб қолдим. Яна қанча умрим қолгани менга номаълум.

Мана, менинг ҳаётим. Сиз ундан хулоса чиқаринг. Мен каби ўйламай-нетмай қадам босманг. Бировлар қизининг номини булғаманг!”

(“Даракчи”)

БОМДОДГА УЙҒОТИНГ, ОНАЖОН!

Ҳафтанинг қоқ ўртасида – иш қайнаган палла бир сабаб билан ҳайё-хуйт деб қишлоққа жўнавордим. Онамнинг анчадан бери мазаси бўлиб-бўлмай юрувди, баҳонада кўриб келаман дедим-да, чоршанбани оёқлатиб, йўлга тушдим. Беш юз чақиримнинг деярли ҳаммасини жала-ёмғирда, ярмини қоронғуда босиб ўтганим боис бир соатлар ортиқча юришимга тўғри келди. Муштипарим одатдагидай кўзлари тўрт бўлиб, омонлигимни Аллоҳдан тилаб, топганини дастурхонга тизиб ўтирибди экан...

Дийдор нақадар ширин нарса-а?! Ҳар кун симда икки-уч марта гаплашган бошқа, кўз кўзга тушган бошқа!

“Олтин бошгинанг омон бўлсин, болам!” деб пешонамдан, юзларимдан қайта-қайта ўпади... Мен ҳам эришиб кетаман, оёқлари остига оқиб тушгим келади... Ҳар кўришганимизда шундай бўлади...

Кеч борганим учун бошқалар ётиб қолган эди. Яхши бўлди – онам иккимиз анча пайт гаплашиб ўтирдик. Онам: “Ётақол, болам, чарчагансан”, деса-да, ётгим келмас, онам ҳам ичида ётишимни истамас эди. Ниҳоят, бомдодга уч соатлар қолганида чарчоқ кучини кўрсатиб, уйқу босди. Онамга намозга уйғотишни тайинлаб, ўринга чўзилдим.

Одатда, бунақа чарчоқдан кейин мен учун бомдодга уйғониш анча оғир. Ўзи уйқучи одамман. Кунига 7 соатдан кам ухласам, бошим гарангсиб юраман. Энди шунча йўл босиб келиб, чарчаб, яна уч соатгина ухлаб... бунақа пайтда фақат қулоғим остида замбарак отиб уйғотиш мумкин мени.

Хуллас, ётдим қотдим...

Бир маҳал бошимни иссиққина қўл сийпаётганини сездим. Олдиниға англамадим, чунки бошим ғувиллаб ётибди. Кимдир сочларимни бармоқлари билан тарар,

бошимни, пешонамни силаб-силаб қўяр эди. Ким экан бу, дейман уйқу аралаш. Аммо қабокларим очишга қўймайди. Ниҳоят, куч йиғиб, кўзимни очдим. Қарасам, тепамда онам турибди! “Тур, болам, бомдод бўлди”, деди. Бирдан уйқум қочди. Онам мени бунақа эркалаб уйғотмай қўйганига анча бўлган эди. Кўнглим чарақлаб кетди. Ётган кўйимча қўлларидан ушладим, олдин юзимга босдим, кейин дудокларимга қўйиб ўпдим. Бошимни гўё фаришталар силаётгандек эди. Анчадан бери чўллаб ётган қароғларимга ёш тошди. Кечаги чарчоқ, уйқусизлик, толиқишлардан асар қолмади... Қушдек енгил эдим, қийналмасдан туриб кетдим. Шавқ билан таҳорат олдим. Ўша шавқ билан жойнамозга турдим. Ўша шавқ билан намоз ўқидим. Тўғриси, анчадан бери намозда бундай тўлқинланмаган эдим...

Дуода “Роббирҳам ҳума кама роббайаний соғиро”, (Эй Раббим! Мени (улар) гўдаклик чоғимда тарбиялаганларидек, Сен ҳам уларга раҳм қилгин!”» (Исро, 24).) дерканман, ичимдаги тўлқинлар қирғоғидан тоша кетди. Келма, йўл ёмон, бизда жала қўйяпти, сен етиб келгунингча мен хавотирда ўтираман, деганига қарамай, йўлга тушган, эс-ҳушини таҳликага қориштирган, кўзининг нуруни изига тўккан мендек ёмон болага шунчалар меҳр, муҳаббат қайдан?! Қайси денгиздан булоқ бўлиб сизиб чиқаётир бу шафқат?! Нимага?! Ниманинг эвазига?! Етказган озорлари учунми?! Қўйган хавотирлари учунми?! Солган машаққатлари учунми?!

Муштипаримнинг менга бўлган меҳрини ўйларканман, юрагим сел бўлиб, кўзларимдан шошқатор ёшлар оқди. Бунақа пайтда доим бир нарса ёдимга келади: Аллоҳимнинг раҳмати олдида онамнинг ана шундай денгизлар янглиғ шафқати ҳам ҳечдир! Аллоҳим, бизни, ота-оналаримизни, фарзандларимизни, жумла мўминни раҳматингга ғарқ қил! Зеро, Сен бизга ота-оналаримиздан ҳам раҳмлироқсан!

(Абдуғофур Искандар)

ҚУРУҚ ҚҰЛ

Шерали ота ва Мастура хола ўғли Шавкатнинг бозорлик қилиб келган икки катта сумкасига илинч билан боқишарди.

-Ма, она қизим бу сенга, бу акангга, мана буниси укаларингга...

-Бизга ҳам бирор нарса борми, дадажониси?-сўради Зебо.

-Вой, сизга совғаларнинг энг каттасида, онаси, мана қаранг...

Шу тобда Шерали отанинг ўтмиши қайталангандек бўлдию, ичидан бир нима узилди. Ўзи ҳам ёшлигида аёли ва фарзандларига совғалар олиб келиб, ота-онасини қуруқ қўйганини эслади. Бу нарса қараб турган ота-онага қанчалик оғир ботишини энди ҳис қилди. Оғир хўрсиниш билан ҳали ҳам кўзлари жовдилаб, бир сумкага, бир ўғлининг қўлига қараб турган Мастура холага умидлари сўнганча тикилди, ёшликдаги хатоси ўзига қайтаётганини тушунди, кўзлари ёшланди... Кўз ёшларини яшириш учун четга қараб, ўзини гўё бир иш билан банддек кўрсатди.

Қани энди ҳаётни орқага қайтара олса-ю, фарзандлари ва аёлидан олдин ота-онасининг кўнглини топса... Демак, уларнинг ҳам қалблари шундай оғриган-у, аммо яширган эканлар-да?! Афсус! Минг афсус! Лекин энди кеч... Шерали ота ҳўнграб йиғлаб юборишига сал қолди-ю, тезда хонадан чиқиб кетди...

ДОРИНИНГ ҲАҚИҚИЙ НАРХИ

Бу йигитнинг исми Фараж Арибий. Ливиянинг Аждабия шаҳридан. Кампир ҳар ой бир марта дорихонага келар ва керакли дорисини олиб кассирга, кулиб турган, мулойим ва одобли бу йигитга юзланарди. Кампир ҳар сафар бу йигитни кўрганда қалби севинчга тўлар ва унга доимгидек йигирма динарни узатарди. Сўнг дорини олиб, уйига равона бўларди. Бу ҳолат бир неча йиллардан бери давом этарди.

Кейинги ой йигит ғаддор жинойтчилар қўлида ҳалок бўлди. Бир кун кампир яна дорихонага келди. Дорисини олиб касса сари юзланди. Лекин йигит кўринмади. У ҳақда сўрамоқчи бўлиб турганди, кассадаги янги сотувчи:

-Нима бу, ҳожи она?- дея овозини кўтарди. Кампир:

-Дорининг пули - йигирма динар, болам,- деди.

Кассир:

-Бунинг нархи 200 динар°, онахон,- деди. Кампир таажжубланиб деди:

-Қизиқ, уч йилдан ошдики, бу дорини йигирма динардан сотиб оламан. Олдинги кассир қани?

-Аллоҳ раҳматига олсин, вафот қилди, ҳожи она,- дея жавоб қилди йигит ва касса дафтарини варақлашга тушди. Маълум бўлишича, марҳум йигит ҳар ой кампирнинг дориси учун ойлик маошидан 180 динар ажратиб келган. Воқеадан хабар топган дорихона эгаси у йигит руҳи покига садакаи жория бўлиб турсин учун, кампирнинг дорисини аввалгидек 180 динар арзон, яъни 20 динарга сотишда давом этишга қарор қилди.

Аллоҳ таоло Фаражни шахидлар қаторида қабул қилсин!

(°1 АҚШ доллари 1,37 Ливия динарига тенг. $180 \cdot 1.37 = 246,6\$$)

НЕГА ЙИҒЛАДИМ?

Бугун шом намозидан чиқиб келаётганимда: “Дамнинг юраклари ёмон, даволанишлари керак. Яхшилар, ёрдам қилинг!”, деб мунгли овозда садақа сўраётган ўсмирга кўзим тушди. Ўзимнинг хаёлларим билан чиқиб, машинамга ўтирдим. Бироз вақтим борлиги учун машинада ўтириб таржима қилаётгандим, мендан бир метр наридан келаётган шовқин эътиборимни тортди. “Ласетти”нинг эгаси садақа сўраётган ўша йигит ва яна иккита аёлни олдига чақириб гапираётганди:

«Ука, мана бу пулни олгин-да, бориб ишлагин. Бошқа тиланма» деб, чамамда бир ўрам беш минг сўмлик берди. Қўлида боласи бор аёлга ҳам минг сўмлик боғламни бериб, жўнатиб юборди. Иккинчиси етмишлардан ўтган татар миллатли аёл бўлиб (исмини ҳам эшитдим), ўзининг айтишича, масжид ёнидаги уйнинг саккизинчи қаватида ёлғиз яшаркан. Йигит унгаям бир боғлам пул бериб: “Онахон, ман ҳам шу маҳаллада турман. Ҳолингизни билмаган эканман. Энди ҳечам бу ерга чиқманг, ўзим ҳар ҳафта олдингизга кириб турман. Бугун чоршанба бўлса, энди жума куни кирман” – деб, гап орасида бояги тиланчи йигитнинг отаси ҳақиқатда ҳам юрак шикоятни билан шифохонада ётганини, телефон қилиб ҳаммасини аниқлаганини айтиб ўтди.

Ўзим хоҳламасам-да, гувоҳ бўлган мазкур воқеадан ичим тўлиб кетиб, роса йиғладим. Лекин нега йиғлаганимни ўзим ҳам билмайман...

Ҳалиям шундай яхшилар борлигидан тўлқинланибми...

Муаззам динимиз шундай буюк инсонларни тарбиялай оладиган дин бўлгани учунми...

Инсонлар ўртасида эзгулик ғояларини тарғиб эта-
диган Ислоҳ – террорчилар етиштирадиган дин, дея зо-
лимона талқин қилинаверишидан ўкинчми...

Билмадим, йиғим сабабини билмадим...

КЕНЖА ҚИЗНИНГ НОЛАСИ

-Шу қизингни кўзимга кўрсатма деганман сенга.
Куни билан ишдан чарчаб келсангу, уйда эса асаб бузар-
лик. Йўқот, кўзимдан нари қил! - деб ишдан қайтган эр
хотинига бақира кетди. Кўзларини жовдиратиб қўрқиб
турган беш ёшли қизалоқ дадасининг гапларидан кейин
секингина онасининг орқасига яширинди...

-Дадаси ахир у қизингизку?! Унда нима айб? Аллоҳ
берса ўғил фарзандлик ҳам бўлармиз...

-Ўчир овозингни.... Бешта қиз туғиш келди
қўлингдан, тилинг эса икки қарич. Битта ўғил туғиб қўй,
кейин менга насиҳат қиласан...

Аёл бошқа ҳеч нима демади. Қизини опаларининг
олдига олиб кирди ва эрига дастурхон тайёрлади.

Ярим тун эрни томоғи қуриб, сув ичгани чиқди.
Шу пайт қизларининг хонасидаги чироқ ёниқ эканини
кўриб, хона томонга юрди. Хонага яқинлашганда ич-
каридан эшитилган йиғи овозидан эшикни очмай бир
зум тўхтади. Ичкаридан кенжатоё қизининг йиғи овози
эшитиларди. Қизалоқ йиғлаб бир нималар дерди:

-Художон, нега мени ўғил қилиб яратмадинг?! Нега
отам мени деб онамни ҳар куни йиғлатади? Художон,
майли дадам мени яхши кўрмасин, мен уларни яхши
кўравераман. Майли мени сўксинлар, аммо ойимни
йиғлатмасинлар. Битта мен уларни шунча қийнаётман.
Мени олдинга чақириб ол, Художон. Ёлвораман сен-
дан, Художон...

Эркак эшитганларидан карахт ҳолатга тушиб қолди. Охирги беш йиллик умри кўз олдидан ўта бошлади. Наҳот шу қиз мен юз ўтирган қизим бўлса?!

Шундай меҳр эгаси мени зурриёдим бўлса?! Наҳотки кўзларим шунчалик кўр бўлган бўлса?! Эркак минг хаёл билан хонага кирди. Дадасини кўрган қизалоқ кўрққанча, шошиб жойига ётмоқчи бўлди. Ота уни кўлидан тутиб, кўрқувдан катта-катта бўлган кўзларига термулиб, юзига оқиб чиққан ёшини артдида:

-Бадбахт отангни кечир, болам - деди...

Қизалоқ шошиб отасининг бўйнидан маҳкам кучоқлаб олди... Лаблари эса: "Раҳмат сенга, Художон", деб пичирларди...

"САХОВАТ ХАЛТАСИ"

Ҳар куни у ўзининг ҳашаматли мошинасига ўтирарди. Мен унга салом беришим шарт эди. Чунки у менинг бошлиғим, қўл остида ишлайдиган ходимман. У эса одатдагидек алик олмайди. Бир куни қолган овқатларни тўплаб халтага солаётгандим. У мени кўриб, кўрмаганга олди. Эртаси куни ўша ердан энди тайёрланган таом солинган халта топдим. Ўйлаб ҳам ўтирмай уни олдим. Хурсанд бўлдим. Бу ҳол ҳар кун такрорланарди. Бора - бора унинг ёнига рўзғорга керакли бошқа нарсалар ҳам солинадиган, менинг шодлигимга шодлик қўшиладиган бўлди. Мен, аёлим ва болаларим бундан ҳайратланардик.

Орадан анча вақт ўтиб, хўжайиним вафот эди. Таъзияга жуда кўп одам келди. Ўша кундан «саховат халта»си ҳам тўхтади. Ёки мендан олдин кимдир уни оладиган бўлди. Кунлар шундай ўта бошлади. Менинг моддий аҳволим оғирлашди. Маош берувчи аёл ходимадан ойлигимни оширишларини талаб қилдим. У:

-Икки йилдан бери шунча пулга яшаб келаяпсиз. Лекин, ҳеч ҳам шикоят қилмагандингиз. Энди нима бўлди? - деб сўради.

Ўзимни оқлаш учун баҳона излай бошладим. Ишонарлироқ гап тополмай, бўлган воқеани айтиб бердим. У:

-Қачондан бери халта қолдирилмаяпти? - деди.

-Хўжайиннинг вафотларидан бери, - дедим. Шу пайт ақлим жойига келгандек:

-Демак, д...демак, халталарни хўжайин қолдирган эканлар-да! У кишининг алиқ олмаслигини айтмаса, ҳеч ҳам ёмон муомаласини кўрмаганман, - дедим.

Ходима йиғлаб юборди. Унинг аҳволини кўриб, талабимдан кечдим. Уйга келсам, «саховат халтаси» келтирилди. Уни хўжайиннинг ўғли олиб келди. Унга:

-Раҳмат, - дедим. У жавоб қайтармади. Баланд овозда яна:

-Раҳмат, қа-аттакон! - дедим. У:

-Айбга буюрманг! Менинг қулоғим оғир, худди отамникидек! - деди...

ВАСИЯТ

Шифохонада ётган қариянинг аҳволи тўсатдан оғирлашиб қолди. Шифокор чолнинг афт-ангорини кўриб, чўчиб тушди:

-Ҳамшира!

Ўлими яқинлашганини сезган чол:

-Шошма, ўғлим. Сенга бир васиятим бор.

-Болаларингизга хабар бераман.

-Йўқ, шошма! Аввал гапимни эшит.

-Майли, айтинг.

Қария кўзларида ёш билан:

-Уйимдагиларга кечқурун, соат 10 дан кейин хабар бер, бу жуда зарур! Сабабини сўрама. Сўнгги илтимосим ва васиятим шу...

Шифокор ноилож рози бўлди. Чолнинг жони пешинга яқин узилди. Васиятга амал қилиб, уйдагиларга кечаси хабар қилишди.

Тунда етиб келган тўнғич ўғли:

-Кеч хабар берибсиз? – деди.

-Отангиз шундай васият қилди.

-Васият?- ўғил турган жойида қотиб қолди. Кўз ёшлари ёноқларига оқиб туша бошлади, -Эҳ, отагинам-а! Бугун мен тўй қилгандим... Ўғлимнинг тўйи бузилмасин деб, ҳатто яқинлари билан ҳам видолашмабди-я!!!

ЕР ҲАМ ҚАБУЛ ҚИЛМАСА...

Бугун муштарийларимиздан бири ўзи гувоҳ бўлган воқеани ҳикоя қилади. Самарқандлик мухлисамиз Ойдин опа қирқ саккиз ёшда. У кишининг айтадиганлари қалбингизни ларзага солиши аниқ.

-Бу воқеага ҳали унчалик кўп бўлмади. Ҳозиргача ўзимизга келолмаймиз. Сизларга тушунарлироқ бўлиши учун бошидан айта қолай. Мен замонавий оиладан, ўзбеклар кўп маҳаллага келин бўлгандим. Биз рус мактабида таҳсил олган, доим бошқа дин вакиллари билан мулоқотда бўлсак-да, ўз динимизда собит эдик. Келин бўлган маҳалламда эса ҳаммаси ўзбеклар, мусулмонлар эди. Аммо инсоннинг ўзгариши ҳамма вақт ҳам муҳитга боғлиқ бўлмас экан. Эътиқоди бўш, имони суст, ўқигану, уқмаган одам бўлса, бир зумда бошқа қиёфада намоён бўлиши мумкин эканлигини шу ерда билдим. Ўз кўзларим билан кўрдим ҳам. Маҳалладошимиз бўлган эрхотинлар бирданига миссионерларнинг домига тушиб қолишди. Ҳамма уларни бу йўлдан қайтаришга уринди.

-Ким тўғри йўлда-ю, ким нотўғри юрганини ўзимиз ҳам яхши биламиз. Яхшиси, мана бу китобни ўқинг, кўзларингиз чарақлаб очилади, - дея улар ўзиникини маъқуллашдан ва бизни ҳам йўлдан уришга ҳаракат қилишдан чарчашмади.

Шу даражага бориб етдики, улар тўй-ҳашамларга ўзи қабул қилган диннинг тамғасини бўйнига осиб борадиган бўлишди. Бу эса одамларнинг баттар ғазабини келтирарди.

-Наҳотки Худодан қўрқмасанг? Бир кун келиб шундай жазо оласан-ки... – ёши улуғлар жаҳдини босолмай гапиришарди.

-Балки сиз адашиб юрганингизни билмассиз... Мен билан ишингиз бўлмасин! – дерди хотини ҳам бўш келмасдан.

-Сени ўша кирган диннингнинг ҳақиқий билимдони олдиға олиб бораман. Бир суҳбатлаш. Ҳатто у ҳам сени оқламайди. Чунки сен ўша диннинг ўзида ҳам эмассан, бир оқимга қўшилгансан, холос. Эсингни йиғ!

-Мен сизнинг нима қилаётганингиз билан қизиқмаяпман-ку?! Нега бунча бурнингизни суқасиз? Бўлди-да энди, тинч қўясизларми, йўқми?

Бора-бора уларга ҳеч ким парво қилмай қўйди. Лекин улар ўз сафини кенгайтиришга ҳаракат қилишарди. Шу динни қабул қилганидан буён фаровон ҳаёт кечираётганини мисол қилиб, кўпчиликни йўлдан урмоқчи бўлишарди. Табиийки, имон-этиқоди мустаҳкам, ўз фикрига эга одамлар бу каби гапларга этибор ҳам қилишмайди. Маҳаллада уларнинг гапларига, ўзини тутишларига энди кўникма ҳосил бўлаётган бир пайтда ўша эр-хотиннинг бедаво дардга чалинганини эшитдик. Одамлар орасида гап-сўз бошланди.

-Тавба, тавба, икковига ҳам саратон касали деган ташхис қўйишибди. Шунақа бўлиши мумкинми? Ё саратон ҳам юқармикан? – ёқа ушлайди биров.

-Саратон юқмайди, - дейди бошқаси. – Бу Худонинг уларга шу дунёда берган жазоси.

-Нима бўлсаям, соғайиб кетишсин-да! Жуда ёмон дард дейишади, кучли оғриқ берармиш...

Улар анча вақт даволанишди. Кейин яна эшитдикки, ўзлари қабул қилган диннинг кучли дуохонига бориб ўқитишибди. Улар кимни кўрса шундай дейишарди:

-Бизга ишонмадингиз. Мана, бизнинг динни дуо-си саратонни ҳам енгди. Бизга ростдан ҳам саратон деб ташхис қўйишганди. Кўриб турганингиздек, иккаламиз ҳам юрибмиз. Шундан ҳам билсангиз бўлади-ку! Кўзингизни очинг, бизга қўшилинг!

“Чикмаган жондан умид”, деганларидек, айрим беморлар ростдан ишониб, улар билан гаплашиб ҳам кўришди:

-Биз бошқа динда бўлсак ҳам ўқиб қўядими?

-Йўқ, бошқа динда бўлсангиз, қандай қилиб сизга дуо таъсир қилсин? – улар учун айти муддао эмасми, дарров жонланиб қолишарди. – Бунинг ҳеч қийин жойи йўқ. Ҳозироқ бориб шу динга ўтиб, бир соатда ўзингизни ўқитиб, соғайиб қайтиб келасиз.

-Унда кераги йўқ. Худо берган дард-да! Ўзи берган, Ўзи олар... – дея қўл силтаб кетганлар кўп бўлди.

Аммо бу “кучли дуохон”нинг ўқигани узоққа чўзилмади. Ҳалиги аёлнинг эри кўп ўтмай вафот этди. Жаноза икки кунга чўзилса, денг. Бизга сездирмасликка ҳаракат қилишгани билан, билдикки, кўмиш муаммо бўлаяпти. Иккинчи куни эса унга одатдагидек жаноза ўқишди.

-У муртад эди! Нега жаноза ўқияпсизлар? – журъати етганлар сўраб ҳам кўришди.

-Ўлаётганда мусулмон бўлган экан...

Бунинг ёлғон эканлигини ҳамма билиб турса-да, жим эди.

Аммо бу воқеалар, эрининг жанозаси чўзилгани хотинига дарс бўлмади. У ҳамон ўз “иши” билан банд эди.

Афсуски, дард ўз кучини кўрсатиб, аёл тўшакка михланди. Унинг қандай азоб чекаётганини эшитибоқ юрагимиз ортга тортарди.

-Худойим ҳамманинг дардини енгил, жон топширишини осон қилсин! – деб келарди кўргани борганлар.

Кейин унинг ҳам жони узилгани ҳақида хабар эшитдик. Маҳалладош бўлганимиз учун яқинларига таъзия билдиргани бордик. Аёлнинг жанозаси эриники каби муаммо бўлмади. Дарров жаноза ўқитиш учун мулла олиб келишди.

-Бу кишини диндан чиққан, деб эшитганман. Яна сўрайман. Ростдан ҳам муртадми? Агар муртад бўлса, жанозасини ўқимайман.

-Ўлимидан олдин тавба қилиб, мусулмон бўлди, - деди яқинларидан бири.

Бу гапга ҳеч ким ишонмади. Ахир у бемор бўлиб ётганида оғриқнинг зўридан жуда қийналди. Ҳуши ўзида бўлмаган. Менга энг ёмон таъсир қилгани, ўша ердаги саловат айтишга келган отин онахонлар бўлди. Бир пайтлари уларнинг ўзи шу аёлни динга қайтишга чақириб юришганди. Бугун эса унинг ўлимини эшита солиб, келиб олишган. Албатта уларни ҳеч ким илтимос қилиб чақирмайди. Наҳотки икки минг сўм пул ва бир ярим метр мато учун улар ҳамма нарсасага тайёр бўлса? Ахир улар бу ерга келишмаса, мархума муртадлиги туфайли ҳамма савоббахш дуолардан махрум бўлганлигини айтишганида, одамларга ибрат бўлармиди?.. Шуларни ўйлаб, уйгача сиқилиб келдим. Йўлда ҳам аёллар роса гапиришди:

-Қариндошлари ҳам ноиложликдан, ўликнинг кўчада қолишидан кўрқиб ёлғон гапиришган-да!

-Уларни тушунса бўлади. Лекин отинларни-чи? – чидаб туролмадим. Шундай пайтда улар одамларга сабоқ бўладиган иш қилишлари керак эди. Уларнинг

иши ҳам муртадникидан кам эмас. Нега Худо шу ернинг ўзида жазосини бериб, одамларга ибрат қилиб қўймас экан?

-Жаҳлингиз чиқмасин! Ҳеч ким жазосиз қолмайди. Бу дунёда бўлмаса, у дунёда олади жазосини...

Уйга келиб ҳам ўзимни босолмадим. Бу ҳам етмаганидек, марҳумани қабрга қўйиш учун бошқалар қатори кетган турмуш ўртоғим ҳеч келай демасди. Кечга яқин бир аҳволда кириб келди:

-Тавба, тавба! Минг тавбалар қилиб келаяпман. Худонинг ишини қара. Шу ернинг ўзида аёлга жазосини берди. Ҳеч кимнинг бошига солмасин бундай кунни!

-Тинчликми? – ҳайрон бўлдим.

-Марҳумани ер қабул қилмади! Жаноза ўқиган мулла ҳам қўрқиб кетди. “Ростдан мусулмонмиди, мени алдаб жаноза ўқитмадиларингми?” дея қайта-қайта сўради.

-Ер қабул қилмади? Бу нима деганингиз?

-Борсак, ҳали қабрни ковлаб бўлишмаган экан. Одамлар гўрковларга гапиришган эди, улар узр сўраб, олдинроқ дахшатли воқеани айтиб беришди. Аёлга эрининг ёнидан қабр ковлашибди. Астафидуллоҳ, тасаввур қилиб бўлмас бу ҳодисани кўр. Қабр эрининг қабри устидан тушиб қолганмиш. Бўлмаса, гўрковлар билишади-ку! Буям Худонинг ишида! Ҳам эрига, ҳам хотинига берган жазоси. Кейин улар тавба қилиб, ковлаган қабрларини яна ёпишибди. Қўрққанларидан бошқа жойдан ковлашаётган экан. Биз қабр ковлаб бўлгунларича кутиб турдик. Ишонасанми, икки метрлик кенг қабрга марҳума сиғмади!

Бутун танам жимирилаб, ғалати бўлиб кетдим:

-Унинг бўйи баланд эмасдику!

-Шуни айтаман-да! Ҳамма қатори унга ҳам қабр ковлашган. Сиғмаганидан кейин қайта чиқариб, яна кен-

гайтиришди. Айтсам, ишонмайсан, яна сиғмади! Охири, мулла “Биринчи қабр ҳам беҳикмат эмасди. Марҳумани ер қабул қилмаяпти. Аллоҳнинг ўзи кечирсин, амаллаб сигдиринглар”, деди. Шу билан уни икки томонидан итариб киргизгандек қилиб қабрга тиқишди.

Бу гапларни эшитиб, минг бор имон келтирдим. Бошқаларни ҳам ҳушёрликка чақирсин, ибрат бўлсин, деб сизларга мурожаат қилдим. Ҳеч кимни йўлдан адаштирмасин!

КАСАЛЛИК ДАВОСИ

Мисрлик юраги хаста киши Оврупага - Британияга ўзини текширтиргани борди. Уни кўриқдан ўтказган шифокорлар:

-Касалингиз оғир, жарроҳлик амалиётини ўтказиш керак. Лекин натижага ҳам тўлиқ кафолат йўқ, юрагингиз заиф!» дейишди.

-Ундай бўлса, юртимга қайтиб, фарзандларим билан видолашиб келаман -деди.

Шифокорлар:

-Кеч қолманг. Аҳволингиз оғир,-деб такроклашди.

Ватанига қайтиб, болаларини жамлади. Уларни сабрга чақирди. Бу учрашув охиргиси бўлиши, амалиётдан соғ чиқмаслиги мумкинлигини айтди.

Сўнг баъзи дўстларини зиёрат қилиб, Аллоҳга йўлиқиш учун тараддудини кўрмоқчи бўлди.

У кишининг ўзи айтади:

-Бир дўстимни кўришга идорасига бордим. Идора яқинида қассобхона ҳам бор эди. Атрофга назар солиб қарасам, бир кекса аёл ерга тушган ва ахлат қутисидан гўшт, суяк, ёғ парчаларини териб, халтага солаётганди.

Унинг олдига бордим. Ишидан ҳайрон бўлиб:

-Нима қиляпсиз? - дедим.

-Бешта кичик ёшли қизларим бор. Бир йилдан бери умуман гўшт ейишмайди. Ейишмаса ҳам, ҳидини ҳидлашсин дедим! - деди.

Унинг бу гапларидан кўзларимга ёш келди. Уни қассобнинг олдига олиб кириб:

-Бу аёлга ҳар ҳафта менинг ҳисобимдан гўшт берасиз! - дедим.

Аёл тинмай:

-Йўқ, йўқ, керакмас, -дерди.

-Ҳар ҳафта келиб, сизга қанча гўшт керак бўлса, шу ердан оласиз! - дедим.

-Менга бир кило етади, - деди.

-Йўқ, икки кило қилиб оласиз! - дедим.

Олдиндан бир йилликнинг пулини тўладим. Бунни кўрган аёл, ҳаққимга йиғлаб дуо қилди. Кайфиятим кўтарилди. Ўзимни бахтиёр сездим, қилган ишимдан мамнун, қалбимда ҳузур билан уйга қайтдим.

Мени қизалоғим қарши олди.

-Дадажон, жуда хурсанд кўринасиз, - деди.

Унга бўлган воқеани айтиб бердим. Қизим ақлли эди, йиғлаб қўлларини очиб:

-Эй Аллоҳим, дадажоним ўша аёлга ёрдам қилганларидек, Сен ҳам уларга ёрдам бер! Дардларига шифо бер! - деди.

Қолган ишларимни ҳам битириб, болаларим билан хайрлашиб, амалиёт учун Оврупага қайтдим. Доктор мени текширди. Ҳайрат билан:

-Қаерда даволандингиз, қайси шифохонада? - деди.

-Нимани назарда тутаяпсиз? - дедим.

-Қаерга бордингиз, деб сўраяпман. Ким сизни муолажа қилди? - деди.

-Аллоҳга қасам, ҳеч қаерга бормадим. Фарзандларим билан хайрлашиб қайтдим - дедим.

-Тўғрисини сўзланг! Юрагингиздаги касаллик умуман қолмабди! - деди.

-Нималар деяпсиз, доктор? - дедим.

-Худди у бемор сиз эмас, бошқа одам бўлгандек. Қайси шифохона у? Сизни қандай даволади? Қандай дорилар истеъмол қилдингиз? Рўйхати борми? Беринг, илтимос! - деди.

-Ҳеч қаерда даволанмадим! - дедим-у, аёлнинг дуолари ёдимга келди. Ичимда, Аллоҳ унинг ҳоли ҳақиқатда ҳам ғариб бўлганидан, мени самимий солиҳ амалим, унинг ва солиҳа қизимнинг қалбдан қилган дуолари ижобат бўлганидан, менга соғлигимни қайтариб берди, деб ўйладим...

Ибрат:

-Хаётимизда баъзи муаммолар бўладики, ечими солиҳ амалларга беркитилган бўлади.

-Аллоҳга яхши қарз беринглар. Ўзингиз учун нима яхшилиқ қилган бўлсангиз, Аллоҳнинг ҳузурида ундан яхшироғини ва улканроқ ажрни топарсизлар.

ЯНА БЕШ ДАҚИҚА...

Боғдаги ўйингоҳ атрофида ўтирган эркак ёнига бир нотаниш аёл келиб ўтирди ва қизил жемпер кийган, кичик, сирғанчиқ учаётган болани кўрсатиб:

-Анави менинг ўғлим, - деди,

-Жуда ақили болага ўхшаяпти. Анави оқ қўйлақда, велосипед учаётган қиз эса менинг қизим, - деди эркак.

Шу пайт соатига қараб, қизини чақира бошлади:

-Қизим, уйга қайтсак нима дейсан?

-Дадажан, яна беш дақиқа. Илтимос, беш дақиқагина, дадажон.

Ота бош ирғаб розилик билдирди, қизалоқ атроф бўйлаб вело сайрини давом эттирди. Бир неча дақиқа ўтгач, ота яна қизини чақира бошлади:

-Энди кетсак бўлар, қизим?

Қизча яна илтимос қила бошлади:

-Яна беш дақиқа, дадажон, беш дақиқа...

Ота жилмайганча рози бўлди. Вазиятни кўриб турган нотаниш аёл, эркакка қараб:

-Жуда сабрли ва меҳрибон ота экансиз, - деб мақтай кетди. Эркак эса хўрсиниб, аёлга шундай жавоб берди:

-Мархум ўғлим, қизимнинг акаси, ўтган йили, шу ерда велосипед учаётиб, маст ҳолда машина бошқарган ҳайдовчининг қурбонига айланди. Мен ҳеч қачон ўғлим билан кўп вақт ўтказмаганман ва бу менинг энг катта армоним! – эркакнинг кўзларида ёш пайдо бўлди. - Ўғлим кўп марталаб мени кинога, сайрга, ҳайвонот боғига, бирга ўйнашга таклиф қиларди... Мен нодон эса, ишим кўплигини баҳона қилиб, доимо инкор қилар эдим. Қани эди уни ҳеч бўлмаганда бир марта ҳайвонот боғига ёки кинога олиб борган бўлсайдим, у билан бир соатгина бўлса ҳам бирга ўйнаган бўлсайдим. Ўша машина урган кунда ҳам ўғлим: “Дадажон, юринг, бир мартагина бўлса ҳам мен билан сайрга чиқинг, сизни дўстларимга кўрсатиб мақтангим келаяпти. Улар сайрга оталари билан чиқишади, мен эса доим ёлғиз” деган эди. Мен эса, одатдагидек “кейинги сафар” деб алдаб қўяқолибман. Мана шу ишим учун ўзимни ҳеч кечира олмайман!

Ўғлимга бера олмаган меҳримни энди қизимга беришга ҳаракат қилаяпман. Қизимга беш дақиқа кўпроқ меҳр берганимдан мамнунман. У вело сайри тугашига яна беш дақиқа бор дея ўйлайди, аслида мен уни томоша қилиб, завқланишим учун, яна беш дақиқа қўшаман холос!

Яқинларимизга кўпроқ вақт ажратайлик, кўпроқ меҳр берайлик. Ҳамма нарса ғанимат...

ФАРЗАНДИНГИЗНИ ҚАРҒАМАНГ

Қизим! Болажоним! Мана сенинг қабрингга ҳам баҳор келибди... Ўтган йилги баҳорда орзуларга тўлиб, ўйнаб-кулиб юрар эдинг. Гоҳида ўйинқароқлик қилиб гапимга кирмас эдинг.

-Ўлиб кет!

-Ер ютсин!

-Кўзимга кўринма!

-Сендай болани боридан йўғи!

Ҳаётда ўрнимни топаман, деб югуриб, менга эътибор бермай қўйган боламни ўз ҳаётидан қизғанибман-а! Ҳар сафар жаҳлимни чиқарса ўйламай қарғайверибман.

Мана - нола қилганимдек ер ютди сени. Сени ер ютгунча, менинг қарговчи тилим кесилса бўлмасмиди? Дуом сўзсиз ўтишини билганимда «орқамдан қол» дердим. Афсус... Кечир мени, болажоним! Нодон онангни кечир...

РИЁКОР “ЭҲСОНИ”

Қиш фаслининг ўрталари эди. Анчадан бери бетоб ётган тоғамни кўришга боргандим. Умри оғир меҳнатда ўтган тоғам етмишдан ошганди. Ранглари сарғайган мўйсафиднинг бир неча кундан бери иштаҳаси йўқлигини, суюқ овқатнинг сувидан, шунда ҳам кампирининг қистови билан бир-икки қошиқ ичаётганини айтишди.

Сухбат орасида бемордан:

-Нима егингиз келяпти? Айтинг, олиб келайлик, - деб сўрашганди, отахон узоқ жим туриб:

-Ҳозир ҳусайни узум бормикин?..-деди. Шунда ўғли ўйлаб ҳам ўтирмай:

-Э-э, ҳозир узумни неча пуллигини биласизми ўзи?- деса бўладими?

Отахон:

-Ҳа, айтдим-қўйдим-да, ўғлим. Одам қариса, болага ўхшаб қоларкан - деди.

Мен ўзимни зўрға тийиб турдим. Тоғамнинг ўғлига тарсаки бўлмасин, деб эртасига яна хабар олишни, узум олиб келишни ният қилдим. Аммо бу сусткашлигим бир умрлик армонга сабаб бўлди. Эртасига тонгда тоғам узилдилар. Бир ҳафта ўтиб ўғил элга катта дастурхон ёзиб, қўй сўйиб “эхсон” қилди.

Онамнинг қистовлари билан мажбур бордим. Хизмат қилиб, чой ташиб юриб дастурхондаги ноз-неъматлар орасида олтиндек хусайни узумни кўриб, кўз олдимга бир ҳафта олдинги манзара келди. Томоғимга нимадир тикилди. Кўчага чиқиб кетдим...

Ахир тоғам болаларини боқаман деб иссиқ-совуқ демай, оғир меҳнатда соғлигини ҳам йўқотганди-ку. Ота тириклигида раво кўрмаган озгина нарсани ўғил энди элнинг олдида сочиб риё қилишининг нима керағи бор?!

ҲАҚИҚИЙ МУҲТОЖ...

Бир киши мардикор бозорига борди. Машинадан тушиши билан иш қидириб юрганлар атрофини ўраб олишди.

-Ҳожатхонани кўчиргандик. Бир уюм нажас бор. Чеклаб ташиш керак. Ким боради?

-Эээ..

Ҳамма ўгирилиб кета бошлади. Бирор киши бу ишни қилишни хоҳламади.

Иккинчи куни яна борди. Яна ўша аҳвол...

-Йўғ-е, бунақа иш қилмаймиз. Юклаб тушириш, ташиш бўлса эди, бошқа гап. Ундан кўра, шу ерда кунни кечлаймиз, - дейишди.

Учинчи куни бир йигит рўпара бўлди:

-Майли, ака. Ҳар қандай ишга розиман. Пулга жуда муҳтожман. Аёлим рўза тутган, уйда эса егани нон йўқ!

-Ука, - деди ҳалиги одам, -Мана бу 500 минг сизга. Ҳеч қанақа иш йўқ. Закот беришга ҳақиқий муҳтожни кидирдим...

Бу гапдан қотиб қолган йигитнинг кўзлари ёшга тўлди...

НОЎРИН РАШК

Ёш қиз кафедра қайлиғини кутиб ўтирарди. Улар ишдан сўнг учрашишга келишиб олишганди. Қиз бир фижон чой буюртирди. Чой ичиб атрофга назар солди. Шунда кўзи унга қараб турган йигитга тушди. Аҳамият бермай чойини ҳўплади.

Орадан бир неча дақиқа ўтиб, қизнинг нигоҳи яна ўша йигитга қадалди. У ҳамон қиздан кўзларини узмаганди. Қиз унинг бу совуқ қарашидан ўзини ноқулай сезди. Жаҳли чиқа бошлади.

Қайлиғи келди. Йигитнинг хунук қараганини айтди. Қайлиғи ўрнидан забт туриб бориб у йигитни уриб йиқитди. Қиз қайлиғини бегонанинг қарашидан шунчалик рашк қилганидан хурсанд бўлиб кетди. Улар биргаликда кафедрадан чиқиб кетишди.

Дўппосланган йигит эса, нима бўлганини англолмай, ҳассасини топиш учун бармоқлари билан атрофини пайпасларди. Унинг кўзи ожизлигини қўшни столда ўтирган қизлар энди тушуниб етишди ва кўзларида ёш билан ёрдамга шошилишди...

Ҳаётда кўп нарсалар, ҳолатларнинг асли кўринганидек бўлмайди.

Хулосага шошилманг!

АЛЛОҲНИНГ МЎЪЖИЗАСИ

-Илтимос, менга “мўъжиза” деган дорингиздан бир дона бериб юборинг, - кичкинагина қизчанинг бу сўзлари дори сотувчи аёлни таажжубга солди.

-Қанақа дорини айтаяпсан? - сўради у.

-Укам оғир касал бўлиб ётибди. Онам эса уни фақат Аллоҳнинг мўъжизаси қутқара олади, деяптилар. Дамда эса, бу дорини сотиб олиш учун пул йўқ. Ўзимни озгина йиққаним бор эди. Илтимос, бир дона бўлса ҳам ана шу дорингиздан беринг!

-Қизалоқ, айтаяпман-ку, бундай дори йўқ, сотилмайди.

-Илтимос, пулини тўлайман, етмаса эртага келтириб бераман. Бир дона бўлса ҳам “Аллоҳнинг мўъжизаси”дан бера қолинг!

Шу пайт эшиқдан яхши кийинган, кўзойнакли харидор кириб келди. У қизчани сўнгги гапларини эшитишга улгурган эди.

-Қизалоғим, қандай мўъжизани айтаяпсан? - деб сўради у.

-Билмадим. Менга шундай деб аталган дори жудаям керак. Укам операция қилиниши керак, аммо отам керакли пулни топиб бера олмаяптилар. Уларнинг айтишича, “Аллоҳнинг мўъжизаси”гина укажонимни асраб қолар экан. Нархи қиммат бўлса ҳам уни сотиб олардим, - деди қизалоқ кўзларидаги ёшни артиб.

-Хўш, ёнингда қанча пулинг бор? - деб сўради ҳалиги киши.

-Ўн ярим рупия!

-Мени укангнинг ёнига олиб бора оласанми? Унга қандай мўъжиза кераклигини билмоқчи эдим.

Бу киши Эрондаги машҳур доктор Ашрафий эди. У болани кўрди-да, операцияга тайёргарлик кўриш учун буйруқ берди.

Операция муваффақиятли якунланди. Бола кўзини очиб, мулойим жилмайди. Она эса юм-юм йиғлаб шундай деди:

-Раҳмат доктор. Сиз туфайли болам тирик қолди.

-Кечирасиз, - деди шифокор, - бу менинг ишим эмас. Мен уни қутқарганим йўқ. Бу жажжи қизалоқнинг илтожиси асосида қабул бўлган Аллоҳнинг инояти, унинг мўъжизаси.

-Пулини қандай тўлаймиз? Нархи қанча бўлади?

Жарроҳ жилмайди.

-Ҳеч қанча. Хавотир олманг, пули тўланган. Бу менинг ҳаётимдаги энг қиммат операция.

Онанинг кўз ёшлари ила отилиб чиққан сўзлари шу бўлди:

-Раҳмат сизга! Бу яхшилигингизни бир умр унутмайман.

Бу пайтда она операциянинг нархи атиги ўн ярим рупияга баҳоланганидан беҳабар эди. Аллоҳ эса ўз мўъжизасини яна бир карра исботлаш учун шифокорни воқита қилганди.

СЕНГА АЛЛОҲ КИФОЯ ҚИЛСИН!

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Муоз розияллоҳу анҳуни Яманга юбора туриб шундай дедилар:

“Мазлумнинг дуосидан эҳтиёт бўл. Зеро, унинг дуоси билан Аллоҳнинг орасида парда-тўсик йўқдир” (Муттафақун алайҳ).

Шу ўринда Саудия Арабистонининг Жидда шаҳрида бўлиб ўтган бир воқеани келтириб ўтамиз.

Чорраҳалардан бирида кичик юк машинаси ва енгил машина тўқнашиб кетди. Юк машина ҳайдовчиси Суданлик, енгил машина эгаси Саудиялик бўлиб, тўқнашув

натижасида иккала машинага ҳам айтарли даражада зарар етмаганди.

Саудиялик жаҳл билан машинасидан тушиб, тўқнашув тўлиқ ўзининг хатоси натижасида бўлганига қарамай суданликни сўкиб, ҳақоратлаб, лаънатлаб, олдида борди-да, юзига тарсаки тортиб юборди. Зарбанинг кучлилигидан суданлик ҳайдовчининг кўзи чиқиб кетишига бир баҳя қолди. Лекин у “Сенга Аллоҳ таоло кифоя қилсин. Ишимни унга топширдим. Мен сенинг ҳаққингда хато қилган бўлсам, Аллоҳ таолонинг Ўзи мени ҳисоб-китоб қилсин. Агар менга зулм қилган бўлсанг, Аллоҳ таоло сендан кечиктирмасдан, тезлик билан ўч олсин”, дея олди холос...

Суданлик киши воқеанинг давомини ҳикоя қилади: “У ердан кетдим. Ичимда бир олов ёнар, қайта-қайта “Ҳасбияллоҳ, ҳасбияллоҳ (менга Аллоҳ таоло кифоя)” деб айтардим.

Бир неча кун ўтгач мол бозорига бориб, машинамни бир четга қўйдим. Шу пайт бир киши келиб, “Иккита қўйим бор. Анави кўчадаги ошхонага олиб бориб бермайсанми?” - деб сўраб қолди. Мен рози бўлдим. Қўйларни машинага юкладик, у ўзининг машинаси билан олдинга ўтиб, йўл кўрсатиб борди. Манзилга етгач қўлимни ушлади-да, “Мени танидингми?” деди. “Йўқ”, дедим. У: “Мен сен билан машинада тўқнашиб кетган, юзингга урган кишиман”, деди. Мен яна ўша кунгидек “У ишни ҳузурида ҳақлар зое бўлмайдиган Зотга (Аллоҳга) топширганман”, деб жавоб бердим.

Шу вақт унинг кўзларига ёш келди:

-Қанийди ўшанда менинг устимдан полиция ёки судга арз қилганингда...

Ёки мени уриб қасосингни олганингда...

Сен ишингни топширган Зот ўша воқеанинг эртасигаёқ мендан қасос олди:

Худди шу машинада автоҳалокатга учрадим, икки фарзандим, ўғлим ва қизим ҳалок бўлди... Аллоҳ таолога қасамки, мен кўчаларни кезиб, кечирим сўраш, розилингини олиш учун ўн беш кундан бери сени қидираман. Менга келган мусибатга сабр қилдим, буни қилган зулмим учун дунёда берилган жазо деб билдим. Лекин аниқ ишондимки, охиратдаги ҳисоб-китобдан қочиб қутулиб бўлмас экан. Мана мен олдингдаман. Сендан фақат бир нарсани сўрайман: мендан қасосингни ол, хоҳлаган ишингни қил, лекин мени кечир!”

Унинг ҳолатини, йиғлаётганини кўриб раҳмим келди. Унга:

-Кечиримли киши ҳурматга сазовордир. Аллоҳ таоло сени кечирсин, гуноҳларингни мағфират қилсин”, - дедим...!

У кетди. Олдимдан узоқлашар экан, қайта-қайта “Аллоҳ таолога қасамки, бундан кейин ҳеч қайси мусулмонга зулм қилмайман! Аллоҳ таолога қасамки, бундан кейин ҳеч қайси мусулмонга зулм қилмайман!” – деб айтарди...

Бу ҳаётда содир бўлган, воқеий қисса.

Мазлумнинг дуосидан эҳтиёт бўлинг. Одамларга озор бериб, “Табиатан шундай одамман”, деб ўзингизни оқламанг. Жим турган ҳар қандай киши жавоб қайтаришдан ожиз эмас. Шундай кишилар бўладики, қалби оғриётганлиги, агар гапирса, бу оғриқ янада кучайиб кетиши туфайли жим туради. Шундайлар бўладики, гапирган гапи фойда бермаслигини билгани учун ҳам сукут сақлайди. Яна шундай одамлар бўладики, бошқаларга зарар бериб қўймаслик учун ғазабланган вақтида сукут сақлайди....

Билмаганларга билдирганлар ва унутганларга эслатганларга Ўзи ёрдамчи, ҳимоячи ва кўмакчи бўлсин!

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар:

“Мазлумнинг дуосидан сақланинглар. Зеро, у бутутга кўтарилади. Аллоҳ: “Иззатим ва улуғлигимга қасамки, гарчи озгинадан кейин бўлсада сенга, албатта, ёрдам бераман”, дейди” (Табароний ривояти).

Аллоҳ таоло барчамизни мазкур воқеадан ибрат оладиган ва ёмон амаллардан сақланадиганлардан қилсин.

ПОСТ

Шерзод ҳар кунгидек ишдан вақт алламаҳал бўлганида кириб келди. Кўча дарвозасини ёпар экан, шу яқин кулбадан онасининг овози келди:

-Эсон-омон келдингми болам?

-Уфф..., ҳалиям ухламадингизми? Келмай қаёққа ҳам борардим, ухлайверсангиз бўлмайдими,- дея гудранди Шерзод.

Шерзод енгил машинаси билан киракашлик қилади. Ҳар тун шундай кеч келади. Ҳозир ҳам қўлидаги пакетни кўтарганича атрофга аланглаб, ўз уйи томон кетди. Онаси дарвозахонага яқин кичик кулбада, Шерзод оиласи билан ҳовли этагидаги уйда туришади. Уйига кириб борар экан хотинининг овози келди...

-«Пост»дан эсон омон ўтиб олдингизми? Иссиқ чойингиз тайёр, ана, дея Шерзодни қўлидан пакетни олиб, ичидаги нарсаларни стол устига қўя бошлади.

Шундай кунларнинг бирида Она оламдан ўтди. Шерзод онаси маъракасини ўтказиб бўлиб, ташқарида ўтирган эди. Ўғли бир хатни келтириб унинг қўлига берди ва деди:

-Бувим бу хатни сизга қолдирибдилар, дада, - деди. Шерзод хатни очиб ўқий бошлади.

-Болажоним, кўзимнинг оқу-қораси. Сени ҳар тонг кўча ишига кузатар эканман, Аллоҳдан дуои жонингни тилаб, Ўз паноҳида асрашини сўраб ўтираман. Шом

номозидан сўнг бошимни саждадан ололмай қоламан. Чунки ёмонликларнинг кўпи кечаси тунда содир бўлади. Шулардан сенга зиён етишидан қўрқаман, қачон дарвозадан кириб келганингни эшитиб, кейин саждадан бошимни кўтараман...

Сизлар менинг кулбамни “пост” деб аташингларни ҳам биламан... Ҳар кеч қўлингдаги пакетга кўзим тушса, ичидан менга бирор нарса олиб берсанг, оилангда ғалва бўлишини ўйлаб, ўзимни кўрсатмай “келдингими, болам” дея овоз чиқараман.

Ва яна Аллоҳимга илтижо қилиб сўрайман, шу менинг кулбам сенга, сени оилангга келадиган балоқазолар учун ҳамиша “Пост” бўлишини, келган бало сизларга эмас, менга урилишини...

Ушбу хатимни ўқияпсанми, демак энди мен йўқман... Барваста бўйларингдан кучиб қоламан, болажоним. Сени доим Аллоҳнинг Ўзи асрасин. Энди сен ҳам тоат-ибодатда бўл. Сени Аллоҳга омонат қолдирдим...

Шерзод кўзларига тўлиб келган ёшдан, бўғзидаги тиқилиб қолган ўкирик, йиғидан ўзини тутолмади:

-Онаааам...! Онажонииим...!

Ҳа, азизлар, умр югурик дарё. Онажониси ҳаёт инсонлар, яқинларимиз омонат. Ота-она ғанимат. Озгина вақтингизни, топган пулингиздан арзимас қисмини Онангиз учун ажратинг... Онангизнинг шу пайтдаги бахтиёрлигини бутун олам шодлигига алишмайсиз, синаб кўринг! Улардан кейин ҳам бундай пул, мол-дунёни яна кўп топасиз, аммо бу илоҳий сиймони, унинг меҳрини топа олмайсиз!!!

ОТА...

Шайх Алий Тантовий дурдоналаридан:

Бир йигит менга қуйидаги воқеани айтиб берди: “Отам билан бир масалада келишолмай қолдим. Бироз

овозимни кўтаришгача бордим. Олдимда китоб-дафтарларим турган эди. Уларни столим устига ўлқитирдим ва ётоқхонамга кириб кетдим. Хафалик ва қайғу қалбим ва ақлимни бутунлай чулғаб олган эди. Ётоғимга чўзилиб, ёстиққа бошимни қўйдим. Ўзи одатда бирон нарсадан қаттиқ сиқилсам, ғам-андух менга етса, ухлашга ҳаракат қиламан.

Одатдагидек, эртаси куни универститетдан чиқдим, меҳрибон отамга эркалиниб ва кечаги қилмишимни “ювиш” мақсадида: “Отажоним! Эшитишимга қараганда инсон оёғининг таг қисми устидан кўра юмшоқ ва майин бўлар экан. Бу гапни тўғрилигини аниқлаш учун муборак қадамингиз лабим билан буни тажриба қилишга изн берармикан?”, деб СМС ёздим. Хонадонимизга етиб бориб эшикни очсам, отам мени даҳлизда кутиб турган эдилар. Кўзларидан оққан ёш икки юзларини ювиб тушган эди. Менга:

-Оёғимни ўпишингга ҳаргиз ижозат бермайман. Сен айтган гап жуда ҳам тўғри, мен уни сен гўдаклик чоғингда оёғингни усти ва тагини ўпиб, синаб кўриб билганман”,- дедилар.

Отамнинг бу гапларидан кейин кўз ёшларимни тута олмадим”.

Оталаримиз бир кун, албатта, Раббимизнинг берган муддатини ўтаб, абадий дунёга кетишлари бор. Борликларида уларга эҳтиромни ва яхшиликларни қилиб қолишга ҳаракат қилайлик! Зеро ҳадисда “Оталарингизга яхшилик ва гўзал муомалада бўлинг, фарзандларингиз ҳам сизга яхшилик ва гўзал муомалада бўлишади” дейилган. (Табароний ривояти)

«Роббим, улар мени кичикликда тарбия қилганларидек, уларга раҳм қилгин» (Исро сураси-24)

Эслатиб ўтамикки, шу отаси билан урушиб, овозини кўтарган бола ўша ҳолатда отасига оқ бўлди. Агар отаси-

ни ғазабини кетказиб, рози қилгунича бўлган муддатда отаси вафот этса, бу бола оқпадар бўлиб дунё ва охирати бадбахт бўлиб қолар эди. Шунинг учун ота-онангизни ғазабини келтириб, хафа қилиб қўйишдан эҳтиёт бўлинг.

ТУҲМАТНИНГ ЖАЗОСИ...

Кеча ҳамкасбим Шаҳноз бир танишини бошидан ўтказган воқеани айтиб берди.

Уч йил илгари ҳаётимдаги энг катта хатога йўл қўйдим. Яқинларимнинг гапига кириб, “яхшилиқ” қилган одамимга ёмонликни раво кўрдим. Бироқ бу дунёда ҳар нарсанинг ҳисоб-китоби бор деганларидай, ўша номардлигим кўп ўтмаёқ ўзимга “жазо” бўлиб қайтди...

Ўшанда айнаи ёз эди...

Эрталаб уй юмушларини бажариб бўлгач, болаларимни боғчага қўйдим-да, харид қилиш мақсадида бозорга йўл олдим. Бозорга бориб сумкамни кавласам, кармон йўқ. Юрагим шув этиб кетди. Бирон киши ўғирлаб олдимикан, ахир эрталаб уйдан чиқаётганимда сумкамда турганди-ку. Ким олган бўлиши мумкин, дея сумкани яна титкилай бошладим. Йўлда тушиб қолгандир дея юрган йўлимдан ортимга қайтдим. Йўлимда учраган бир-икки кишидан сўрадим. Йўқ...

“Эсизгина, 30000 сўмни ҳавога совурдим-да”, -дея уйга келиб роса хунобим ошди. Рўзгорга деб тишимни қавагида асраб юрган пулимни йўқотганимга ичим қуйиб кетаётганди. Шу зайл орадан бир неча кун ўтди...

-Кечирасиз, синглим, сизнинг исмингиз Гулсарамми?! - орадан уч кун ўтиб, эрталаб ҳовли супураётсам, 45 ёшлардаги нотаниш бир эркак дарвозамизни тақиллатди.

-Ҳа, келинг. Кечирасиз, сизни танимайроқ турибман?! - дея юрагим алланечук бўлиб унга пешвоз чиқдим.

-Синглим, - эркак чўнтагини кавлаб, қоғозга ўроғлик ниманидир чиқарди-да, менга узатди.

-Мана бу сизнинг нарсангиз. Уч кун аввал ишдан қайтаётсам, боғчани рўпарасидаги йўлакчада ётган экан. Эгаси ким, дея атрофдагилардан роса суриштирдим. Кеча кечқурун маҳаллангизда яшайдиган бир танишим сизнинг пул йўқотганингизни айтиб қолди...

Қоғозни олиб, шоша-пиша очиб кўрдим. Хақиқатдан ҳам мен бозорда йўқотган кармон, пуллари ҳам ичида турибди. Эркакка қайта-қайта миннатдорчилик билдирганча кузатиб қўйдим. Кечқурун уйга келган укамга бўлган воқеани айтгандим, у менинг соддалигимни юзимга солиб, фикрларимни чалғитишга уринди...

-Бирам соддасиз-да, опа. Шу ёшга кирсангиз ҳам бўшлигингиз қолмабди. Сиздан бошқа бўлганда пулим кўпроқ эди, деб яна ундирган бўларди. Ҳалиям кеч эмас. Ўша одамнинг кимлигини биласиз, кўрсангиз танийсиз. Милицияга бориб, пулимни топиб олган одамга даъвоим бор денг. Қолганини ўзлари ҳал қилиб беришади...

Укамнинг гапларидан аввалига аччиғим чиқди. Яхшилик қилиб пулимни қайтариб келган одамни юз-кўзига қараб қандай алдайман, деб ўйландим. Агар унинг ўрнида бошқа одам пулни топиб олиб, ўз харажатларига ишлатиб юборганида нима бўларди? Укамга қаршилик қилдим. Аммо укамни ҳадеб шу гапни такрорлашидан нафсим устунлик қилдим, бу таклифга қандай рози бўлганимни сезмай қолдим...

Ўша тундаёқ укам иккимиз маҳалла нозирига учраб, даъво аризаси ёздик. Эртасига тушда мени милицияхонага чақиртиришди. Борсам, тунов кунги эркак мунғайиб ўтирибди...

-Кармонимнинг ичида 100.000 сўм бор эди. Сиз менга 30.000 сўм қайтардингиз, - дея укам ўргатган ёлғонларни ишлатдим.

-Синглим, нималар деяпсиз?! Ахир мен кармонингизни очиб ҳам кўрмаганман, - эркак тухматдан довдираб қолди шекилли, йиғламсираган овозда жовдирарди...

-Очиб кўрганмисиз, кўрмаганмисиз, уёғи менга қоронғу. Аммо кармонимда 100.000 борлигини аниқ биламан, - дедим сурбетлик билан. Эркакнинг қуруқ тухматдан кўзларида ёш айлана бошлади:

-Синглим, менинг тўртта болам бор. Мен уларни «ҳалол ризқ» едириб катта қилаяпман. Агар бирон тийинингизга хиёнат қилган бўлсам яхшилигимга буюрмасин!

Қисқаси, эркак айбини бўйнига олмади. Худди бошидагидек мен уни очиб ҳам кўрганим йўқ, деб туриб олди. Мен ҳам оёғимни тираб олганимдан сўнг эркак “айби”ни бўйнига олишга мажбур бўлди.

-Синглим, кичкинагина яхшилигим эвазига шунчалик ёмонлик қайтардингиз-а?! Мен ҳалол ризқ топадиган, ойликка яшайдиган оддий ишчиман. Болаларимнинг ризқини қирқаяпсиз! Майли, АЛЛОҲ ҳаммасини кўриб турибди!, - деди у алам билан милицияхонадан чиқаётганимизда. Унинг кўзлари ёшланганини кўрсамда, кўрмасликка олдим..

Бироқ, орадан уч кун ўтар ўтмас, эрталаб ўрнимдан турай десам, тура олмадим. Оёқ-қўлларим худди елимлаб қўйилгандек қимир этмади. Нега бундай бўлаётганлигини тушунмай, дод солиб йиғладим.

Шифокорларни чақиртирдик. Аммо ҳаммасини гапи битта, елка қисиб “тушунмадик” дейишдан нарига ўтишмайди. Шунда хаёлимга беихтиёр милицияхонадан чиқаётганида қуруқ тухматимдан оғринган эркак кел-

ди-ю, “бу Худонинг менга берган жазоси!” дея йиғлаб юбордим.

Хар қандай ЯХШИ ёки ЁМОН амалнинг жазоси бор экан. Айниқса, била туриб қилинган ЁМОНЛИК сизни виждон азобида қийнамасдан, танингизни зирқиратмасдан қўймас экан...

Орадан бир ой ўтиб, яна оёққа турдим. Лекин шу вақт оралиғида тортган азоб-уқубатларимни ўйласам, дунёга сиғмай кетаман. Тухмат йўли билан топган пулларим эса бир неча ўн барабар бўлиб чиқиб кетди...

“Агар ўшанда яхшиликка ёмонлик билан жавоб қайтармаганимда мана шундай куйларга тушмаган бўлардим”, - дея ўзимни ўзим қийинлаштирдим. Шояд менинг бу хатоим, гуноҳим кимларгадир ўрнатилган бўлса, мана шундай ишларни қилиш арафасида турган ғофил бандаларнинг қалб кўзини очилишига ёрдам берса...

Қуруқ туҳмат балосидан Аллоҳимни ўзи асрасин! Зеро, ҳеч бир сабабсиз қўлга «тикан» ҳам кирмайди...

ҒОЙИБОНА ЯХШИЛИК

Танишимни илтимоси билан бир хонадонга иш билан бордик. Хонадонда ёшлари саксон бирга кирган онахон истиқомат қилар экан. Тикувчилардан қолган қийқимлардан чойнак қийдиргич, чойнакни тагига қўядиган нарсалар ва кўрпа қовиб тирикчилик қилар экан.

Тан олиш керак, юртимиздаги кўплаб қариялар билан гаплашсангиз энсангиз қотади, бўлар бўлмас гаплар билан бошингиз оғрийди. Аммо онахонни юзларидан нур ёғилар, ҳар-бир каломлари Қурон ва ҳадисдан иборат. Хуллас, гаплашсангиз қалбингиз ором топади. Юмуш билан келганим ҳам эсимдан чиқиб кетди. Мириқиб суҳбатлашдим. Онахонни айтиб берган бир

воқеалари эса жуда ҳам тўлқинлантирди. Қуйида шу воқеани келтираман:

“Ёшим саксонга қараб яқинлашгани сари, Аллоҳдан чин кўнгилдан дуо қилардим. Ҳар намозимда “Ё, Аллоҳ, байтингни тавоф қилишни менга насиб айла”, деб дуо қилардим. Чолимдан эрта тул қолдим. Бир ўғлим тақдир тақозоси билан қамалиб қолди. Икки қизим уйли-жойли бўлиб, ўзидан тинчиб кетган. Бир неварам билан ўзим яшайман. Умр бўйи кўрпа қовиб, қийқимлардан бир нарсалар ясаб, ҳалол тирикчилик қилдим. Аллоҳга шукр, ризқимни берди. Орттира олмаган бўлсам ҳам, зориқиб, бировдан тиланмадим. Ҳажга кетаётганларни кўрсам юрак бағрим оқиб кетарди. Йиғлаб дуолар қилардим. «Аллоҳ, менга ҳам ҳажга боришни насиб айла», деб тинимсиз нола қилардим.

Эй, болам, бир кун эшик тақиллади. Чиқсам маҳалладан экан. “Она тез кийиниб чиқинг, иш бор” дейишди. Кийиниб, ортларидан эргашдим. Тўғри банкка олиб боришди. Бир дунё пулни кассага топшириб, қўл қўйишимни сўрашди. Нима бўлаётганини тушунмай анграйиб турсам, бир йигит: «Холажон, қўлни қўяверинг, ҳали хурсанд бўласиз», деди. Пулни тўлаб чиқдик. Бояги йигит қўлимга 500 \$ (беш юз доллар) пул бердида: “Ҳажга борасиз. Тайёргарликни кўраверинг”, - деди. Бошим айланиб, тилим калимага келмай қолди. Бир оздан сўнг ўзимга келиб “Ҳой, боласи тушмагур, тушунтир, нима бўляпти ўзи?” дедим. “Мен ҳам билмайман, онахон. Бир яхши одам бошқа бир йигитча орқали пул жўнатиб, шу хайрли ишга мени масъул қилибди. Биз ҳам ким бу ишни қилганидан беҳабармиз. Дуо қилиб қўяверасиз», деди.

Аллоҳнинг мўъжизасига тан бердим. Дуолар қилдим. Йиғлаб-йиғлаб тайёргарликни кўрдим-да, ҳажга жўна-

дим. Ҳаждаги воқеалар ўзи бир дунё. Ҳамма амалларни бажардик. Аллоҳдан мени байтини кўришга сабабчи бўлган инсон ҳаққига дуолар қилдим. Арконларни бажариб, ортга қайтиш бошланди. Уйга қайтар эканман, уйимни ҳолатидан бир оз хижолат чекдим. Таниш-билишлар зиёратга келса, бироз ноқулай бўлади, деб ўйладим ўзимча. Уйга келиб, не кўз билан қарайки, дарвозам бошқа. Уйимни танимадим. Ичлари оҳорланиб, бир чиройли, кўз кўрса қувнайдиган ҳолатга келтирилибди. Бунини ҳам ўша кўринмас одам қилганмиш. Ўша воқеаларга икки йилдан ошди. Ҳали ҳам ўша инсон ҳаққига дуо қиламан. Кимлигини эса билмайман. Дунёда яхшилар бор экан - қиёмат бўлмайди”

Мана, эшитган воқеам шу. Мен жуда таъсирландим. Ғоибона яхшилиқ қилган инсон ҳаққига мен ҳам дуо қилдим. Онахон тўғри айтдилар:

«Яхшилар бор экан, қиёмат бўлмайди».

ОЛМА СОТУВЧИ АМАКИ

Кеч тушди. Дўконни беркитаётган эдим. Ортимдан бир киши:

-Ука, олма оласизми? - деди.

Қарасам, совуқ бўлишига қарамай, юпун кийинган 45-50 ёш чамаси киши, эски велосипедда олма сотиб юрган экан.

-Қани кўрайчи, нархи қанча экан? - олдига яқинлашдим.

-Сизга 7500 дан қилиб бераман, - деди.

Дарров савдогарлигим тутиб кетди.

-5000 дан беринг, ҳаммасини оламан, - дедим.

-Йўқ, ука, майли сизга 7000 дан берай, 4 кг холос, ҳаммасини олинг, - деди.

Қарасам 5000 дан бермайдиган.

-Хўп 6000 дан беринг, 2 килосини оламан, - дедим, - ҳаммаси кўпда ахир.

Бир муддат ўйланиб қолди.

-Ука, ҳаммасини олинг, 6500 дан берай, - деди.

-Ҳаммасини нима қиламан амаки, эртага ҳам со-таверасизда, - дедим.

-Йўқ, бугун ҳаммасини сотишим керак, келинг, ука, мана хоҳлаган биттасини олиб татиб кўринг, жуда ширин олмалар, - деб қора қопча ичидан бир дона олма олиб менга узатди.

Кўзим амаки узатган олмага эмас, олма узатилган қўлларга тушиб қолди.

Совуқдан тилим-тилим бўлиб, ёрилиб кетибди. Бир вақтлар, кузнинг совуқ кунларида, пахта даласида пахта терган вақтимда, ўзимни ҳам қўлларим шундай ёрилиб кетган эди. Эслаб, ичим ачишиб кетди.

Қилган ишимдан хафа бўлиб кетдим.

Менга узатган олмани олиб, уни ҳам қопчага солдим-да, амакига юзланиб:

-8000 дан оламан, ҳаммасини оламан, - дедим.

Нархни эшитиб, менга ажабланиб қаради.

-Ҳа, ҳа, 8000 дан оламан, - дедим яна қўшимча қилиб.

-Ҳазиллашяпсизми, ука? - дегунча, мен пул санашга тушиб кетдим.

-Мана, 32000, рози бўлинг! - дедим.

Пулни қўлимдан оларкан, санаб ўтирмай, 2000 ни қайтариб берди ва:

-Мен розиман ука, сиз ҳам рози бўлинг, - деди.

Пулларни чўнтагига соларкан, яна менга юзланиб:

-Яхши бўлди-да, жуда зарур эди, аёлимга дориларини сотиб олишим керак эди, - деди кўзларига келган ёшни яширишга ҳаракат қилиб...

Амаки кетгач, менинг ҳам кўзларимга ёш келди, бироқ қилган ишимдан ўзим ҳам хурсанд бўлдим, кўнглим ёришди.

Ёрилган қўллар эса, ҳамон кўз ўнгимдан кетмаяпти...

МАСЖИД ИМОМИ АЙТИБ БЕРГАН ВОҚЕА

Ўн беш кунча аввал олдимга ўрта ёшлардаги эр-хотин келди.

-Дуо қилиб, дам солиб қўйинг, домла, - деди аёли. Дуодан сўнг аёл эрини имлаб кўрсатиб яна сўз қотди:

-Эрим жуда кўп ичадилар, 4 нафар қизимиз бор, далада оғир меҳнат қилиб кун кечирамиз. Пиёз экамиз, қизларим ёнимга кириб ёрдамлашади. Ўтоқ қилади, сув қуяди. Қўйингки, нима меҳнат бўлса, ҳаммасини биргалашиб қилади. Ҳосил йиғилганда қоплаб қўйган пиёзларимизни эрим сотиб, ароқ ичадилар. Лекин ичиб ҳам тинчимайдилар-да! Уйга келиб жанжал кўтарадилар, бақир-чақир қиладилар, мени, менга қўшиб қизларимни ҳам сўкиб, қўрқитадилар. Қизларимни қучоқлаб, юрак ҳовучлаб тонг ортираман.

Яқинда 3-синфда ўқийдиган қизимнинг ҳаракатларига беихтиёр кўзим тушиб қолди. У чўпдан одам шаклини ясаб, ўша чўп билан гаплашаяпти. Чўп ўрнида мени кўрганча:

-Аяжон, сиз эрга тегишни билмаган экансиз. Ичадиган одам билан ичмайдиган одамни юз-кўзидан ажратса бўлади. Ҳали кўрасиз! Мен катта бўлсам, опаларимга ўзим ичмайдиган эр топиб бераман! Аяжон, дадамга айтинг, ичмасинлар! Майли, анави Нигорани дадасига ўхшаб янги кийимлар оберсинлар демайман, Гўзалнинг дадасига ўхшаб байрамларда шаҳарларни айлантириб келсинлар демайман, уйда жим ўтираман, дарсларим-

ни вақтида қиламан, нима иш буюрсангиз, ҳаммасини қиламан, фақат дадам ичмасалар бас! - деяпти.

Имом домланинг гапларини эшитиб, тўғриси нафақат менинг, балки масжиддагиларнинг ҳаммасини кўзи ёшланди. Бу аёлни масжидга етаклаган нарсa ҳам шу мурғак гўдакнинг хулосаси бўлса ажабмас. Оталикнинг масъулияти жуда оғир. Бу каби норасидаларга қилинган ва қилинаётган муносабатларга қандай жавоб берамиз?

Аллоҳ таоло маст қилувчи нарсаларни бекорга ҳаром қилмаган! Парвардигор барчамизни ҳидоятга бошласин! Омин!

ИЖОБАТ БЎЛГАН ДУО

Ушбу ҳаётий воқеани бир дугонам айтиб берганди.

Қўшнисининг онаси бетоб бўлиб шифохонага тушиб қолибди. Шифокорлар онахонга қўлларидан келган биринчи тиббий ёрдамни беришибди. Аммо онанинг дарди енгиллашиш ўрнига оғирлашиб кетибди. Кунларнинг бирида шифокор беморнинг аҳволи ёмонлашгани ҳақидаги хабарни фарзандига етказишни шифохона ходимларига буюрибди. Хабарни эшитган фарзанд шошган ҳолатда шифохонага — онасининг ҳузурига отланибди.

Авто уловининг ёқилғиси кам экани, манзилгача етиб бормаслигини билган фарзанд ёқилғи олиш учун ёқилғи қуйиш шахобчасига кирибди. Шу пайт бир четда мушук болалагани, ҳали ҳатто болачалари юра олмаётганига кўзи тушиб, шахобча ходимидан: “Бу кимнинг мушуклари?”, деб сўрабди. Ходим: “Эгаси йўқ”, — дея жавоб қилибди. Шунда бола хаёл қилиб, эгаси бўлмаса, мушукни бир неча боласи ҳали юра олмаса, қандай овқатланади, деб ёнидаги дўкондан консерва сотиб

олиб, уни очиб мушук болалари олдига қўйибди. Ва шошилиб турганлиги боис, тезда шифохона томон равона бўлибди.

Бориб онаси ётган жонлантириш хонасига кирса, онаси жойида йўқ. Фарзанд бир оз ўйга чўмди. Кеч қолдим, деб ўзини қийин бошлади. Шу пайт ҳамшира ўтиб қолди. Саросимага тушган фарзанд: “Кечирасиз, шу хонада онам бемор ҳолда оғир ётгандилар”, — деб қўрқув аралаш сўради. Ҳамшира она бир оз яхши бўлганлиги учун бошқа хонага олинганлигини айтиб, хонани кўрсатди. Фарзанд хонага кириб, онаизорини анча тетиклашиб, бемалол ётган ҳолида кўрди ва хурсандчилиги ичига сиғмай:

—Ассалому алайкум, онажон! Аллоҳ сизга шифо берсин! Нима мўъжиза рўй берди?— деб сўради. Она:

—Болам! Аҳволим жуда оғир, ҳушсиз бир аҳволда ётган эдим. Бирданига бир мушук ва болачалари пайдо бўлиб, қўлларини кўтариб, Аллоҳ таолога шифо сўраб дуо қила бошлашди. Шунда бирданига ўзимда дармон ва қувватни ҳис қилдим. Аҳволимни текширувдан ўтказган шифокорлар ҳам кўзларига ишонмай, ҳайрон қолишди ва мени оддий хонага ўтказишди,—деб жавоб берди.

Ажабо! Буюк Аллоҳнинг қарами кенгдир. Раҳматининг чек-чегараси йўқ. Ўзи хоҳласа, бир дафъада балоларни кўтаради.

Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Беморларингизни садақа бериб даволанглар!” — деб марҳамат қилганлар. Бир жонзотга раҳм қилинганга берилган садақа мукофоти шудир. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Яримта хурмо бериб бўлса ҳам, оловдан сақланинглар” — деб бизларга меҳрибончилик кўрсатганлар.

Яхшиликларимизни бир-биримиздан дариғ тутмайлик.

ҚИЗ ФАРЗАНД...

“Қиз фарзанд ато этганинг учун шундай қилдим-да”, дейсизми?

Тасаввур қилинг, кечагина жажжи одамча шаклида онам қорнида Аллоҳга ҳамдлар айтиб, дунёни кўришга мушток бўлиб турган юракчамни, оёқ-қўлчаларимни эртага ваҳшийларча майда-майда бўлакчаларга бўлиб суғуриб оладилар...”

Бу гаплардан сесканиб кетдим, танамдаги қўрқув ўрнини нафрат эгаллади, ўзимга бўлган нафрат... Бор кучимни тўплаб, ўрнимдан турдим...

-Тўхта, болам, мени кечир, мунофиқ отангни кечир, - дея ёлвора кетдим...

-Дадаси, туринг, мени қўрқитманг, сизга нима бўлди?

Хотинимнинг овозидан уйғониб кетдим...Кўрган-кечирганларим тушим экан... Лекин қилмоқчи бўлган хатоимни тўғрилаш учун менга берилган нишонадай эди бу туш...

-Онаси, мен хато қилибман, фарзандимиз туғилади, майли, ҳатто қиз бўла қолсин. Аллоҳнинг берганига шукур, сал бўлмаса катта хато қилиб қўйган бўлардим, - дея хотинимга бўлган воқеани сўзлаб бердим.. Бечоранинг кўзларидан ёш тинмас эди. Ўша куни хотиним билан бирга Аллоҳга чин юракдан тавба-тазарру қилдик.

Вақти-соати етиб, кўз ёрадиган вақт ҳам келди..

Туғруқхона эшиги олдида, минг ҳаяжон билан, фарзандимнинг туғилишини кутиб турибман. Тўғриси, аввалги қизларимда бунчалик ҳаяжон билан кутмаган эдим, балки буниси билан, гарчи тушимда бўлса ҳам, суҳбатлашганим сабаблидир.

Эшик очилиб, ҳамшира хурсанд кайфиятда йўлакка чикди...

-Дадаси, суюнчини каттасини берингчи энди, чақалоқ туғилди, онаси ҳам, чақалоқ ҳам соғ омонлар...

Ҳамширанинг гапини эшитиб, эҳтиётдан ҳамёнимга солиб олган пулларни оларканман, унинг охириги сўзларидан карахт аҳволга тушаёздим...

-Ўғилли бўлдингиз...

-Нима, ўғил??? Ростданми????...

Аллоҳимга шукур, меҳрибон ва раҳмдил Аллоҳимга шукур!!!

Бақирганча ёнимдаги мен каби фарзанди туғилишини кутиб турган ака-укаларни, уларни танимасамда, қучоқлаб, бир айлантириб ерга қўя кетдим...

-Кўрсам бўладими? – сўрадим ҳамширадан, қўлларига бир даста суюнчини тутқазаётиб.

-Ҳа бўлади, ҳозир палатага олиб чиқишди, бир марта кўришга рухсат, фақат тинчлик сақланг.

-Хўп бўлади, деганча, худди ёш болалардай айтилган палатага югурдим.

Ҳаяжондан хотинимдан ҳол-аҳвол сўраш ҳам эсдан чиқиб кетибди. Тўғри чақалоқ ётган каравотчага қарадим.

Ётишини қаранг, жуда ширин, худди ўзим- а?

“Дадажон, мен ўша сиз тушингизда кўрган фарзандингизман” дегандай, қўлларини мен томонга, жилмайганча чўзиб турарди.

“Алҳамдулиллаҳ” дея аста пичирладим... Кўзимдан эса тинимсиз қувонч ёшлари оқар эди...

ҲАЖ МУБОРАК, ОНАЖОН!

Ўртадаги пулнинг чўғи камроқ эди. Абдурахмон савол назари ила укаси Абдурахимга қаради. Бу нигоҳ маъносини уққан ини индамай бошини қуйи эгди. Сукут узоққа чўзилди. Ака бардош билан важ кутди. Ини

каломга журъат этолмади. Аммо, ота ўрнидаги жигарбандни зориқтирмоқ изтироби индамай кутилмоқ ҳаловатини пучга чиқариши тайин эди. Унинг тоқати тоқ бўлди, чидамади. Бағри чок-чокидан сўкилиб, арзиҳоли анор донасидай сочилди.

-Кечиринг ака, келинингиз тишини тузатмоқ ниятида сармоядан улуш олиб қолибди.

Абдурахмон чурқ этмади. Тезгина юзига қўлларини тортиб, дуо ўқиди-ю, ўрнидан илкис қўзғалди. У дарвозахона ёнига етганида Абдурахим чопиб бориб йўлини тўсди.

-Эрталабгача муддат беринг, ака?!

Ака узун панжаларини укасининг дуркун елкасига ташлади.

-Хижолат чекма! Йўлини топамиз!

Чиндан ҳам йўли топилди. Абдурахимнинг чекига тушган маблағни қолган беш оға-ини қоплади. Эртаси оғайнилар саф тортишиб, ота уйига – кенжатой Абдужалил билан яшаётган волидаи муҳтарамалари ҳузурига келдилар. Худди кўк теракдай қадди-басти келишган фарзандларини кўрган Момохон бувининг кўзларида ёш айланди. Ўзи доим шунақа. Дарвозадан кулиб кириб келаётган ўғилларига нигоҳи тушиши билан юрагини ажиб бир нозик ҳиссиётлар чулғаб олади. У бу туйғулар мағзини аллақачон чақиб улгурган. Бу албатта, етказганига шукроналик туйғуси эди. Айни пайтда бир этак фарзандлари билан қолиб, гоҳида қозони қайнамай, тандирига чўғ тушмай, совуқ даҳлизда муштига тупуриб ўтирган кезларини ҳам ўйламай қолмасди. Олти ўғилни отасиз ўстириб, тарбияламоқ учун тегирмон тошидай бардош керак эди. Момохон бувининг тоқати тоғдан-да залвори чиқиб қолди. Қариндошлар бир бурда нону бир илим ёғга зикналик қилишган пайтларида ҳам бировга даҳанини очмади. Қон талашган қариндошки, уларнинг

юпунлигидан, камбағаллигидан уялибми, етти ёт бегонадан рўшнолик кутишга не ҳожат.

Улар чувалашган арқон каби тизилишиб, далага боришар, қуёш пешонадан тиғ урганига қарамай тер тўкишар, шом қоронғусида ғарибгина ҳужрасига қайтишиб, обиёвғон топишса шодланиб, топишмаса озорланиб, уйкуга ётишарди.

Аллоҳ ризқни қуритмаса бандаси ўлмас экан. Бир тишлам гўшти тишига босмаган, қорни тўйиб овқат емаган ўспиринлар йиллар қанотида кўзга кўриниб қолдилар. Абдурахмон саккизинчи синфдан сўнг дурадгорга шогирд тушди. Кейин унга Абдурахим, сўнг Абдуманноб, Абдуҳошим қўшилди. Ўспиринлар бахтига уста анчагина қаттиққўл ва талабчан эди. Уч йил пойтеша судраган тўнғич ўғил тўртинчи йили устанинг оқ фотиҳасини олди. Энди у укалари билан бирга катта-катта иморатларга қўл ура бошлади. Тор ва зах ҳужра тўрт хонали ҳовли-жойга алмашди. Момохон бувидан бўлак аёл зоти кўринмайдиган хонадонга бирин-сирин қош-кўзи попуқдай келинчаклар қўндирилди. Уйлар кўпайди, тўйлар кўпайди, орзу-ҳаваслар ортгандан-ортиб бораверди.

Олти ўғилдан учтаси фермерликка ўтиб кетишди. Даромад худди ёмғир сувидай оқиб кирар, унинг даромадини Абдурахмоннинг ўзи ақл билан, сарбоғишда жой-жойига қўярди.

Шу йил бошида у укаларини ўз уйига тўплади.

-Бу йилги даромаддан онамизни ҳаж зиёратига жўнатамиз!- деди у қатъий.

Жигарлар бу таклифга бажонидил розилик билдирдилар. Фақат ўртанча ўғил Абдурахим оғиз очмади.

-Сенда бошқа мақсад бормиди?- сўради Абдурахмон укасининг очилмай ўтирганини кўриб.

-Ҳа,-деди бошини кўтармай ука,- ҳали онам қариб қолгани йўқ. Яна уч-тўрт йил вақт бор. Унга қадар битта машина сотиб олсак дегандим.

Машина ҳақидаги гап янгилик эмасди. Чунки оила катталашгани сайин унга эҳтиёж тобора кучайиб борарди. Лекин, масаланинг бошқа жиҳати ҳам йўқ эмасди. Машина харажатларни ошириб, рўзғор халтасига салмоқли зарар етказишини Абдурахмон тушуниб турарди.

-Биласизларми, нега айнан шу йил онамизни ҳаж зиёратига жўнатмоқни ихтиёр этаяпмиз?- ўртага савол ташлади у,-бунинг боиси шундаки, келаси йиллардан тўйлар мавсуми бошланади. Унда вазият яна чигаллашади. Келинглار, бир ёқадан бош чиқариб, фарзандлик ҳаққини адо этайлик.

Абдурахим энди бошқа тарафдан “ҳужум”га ўтди.

-Онамизнинг бир ўзини юборолмаймиз, унга маҳрам керак.

-Тўғри,- унинг гапини маъқуллади ака,- албатта маҳрам керак. Бу вазифани сен уддалайсан.

Абдурахмон ҳайрон бўлиб ҳаммага бир-бир қараб чиқди.

-Қўйинг ака, ахир сиз туриб менга йўл бўлсин!

Ака мақсадини аниқроқ тушунтирди:

-Шошма, гапимга қулоқ сол. Сен мендан кўра муносиброксан. Биринчидан, араб тилини биласан, иккинчидан, ибодатинг мукамал, учинчидан, ака сифатида мен шуни хохлаяпман...

Йигитлар тўнғич аканинг одиллигига яна бир бор тан беришди. Ҳозир ҳаж зиёратига ўзини муносиб кўриши укалари юрагида эҳтимолки, бадгумонлик уйғотиши, бунинг оқибатида улар билиб-билмай гуноҳга ботиши мумкин эди. Ҳаёт ўзи шунақа, қаерда йўлбошчи нафсини тийса, истагини жиловласа, керак пайтда ўзининг манфаатларини четга суриб турса, ўша жойда норози-

лик келиб чиқмайди. Абдурахмон бу ёзилмаган олтин қоидага болалигидан амал қилиб ўрганган эди...

Фарзандлари ташрифини ҳамиша қувониб қаршилайдиган она дарров кенжа келинига фармойиш берди.

-Орзихон қизим, акаларингиз кеп қолишди, уларни очиқ айвонга чорланг, чой қўйинг, дастурхон ёзинг.

Сўнг ўзи болаларини бирма-бир бағрига босаркан, яна бояги ҳолат такрорланди. Юраги ҳалимдай юмшаб, йиллар сурати чизилган чехраси-ю, киртайган кўзларида севинч сиймоси зуҳурланди. Айни чоқда бу кунларни кўролмаган Абдукарим тракторчининг сўнгги нигоҳида қотган армон ва ўкинчи ҳам ёдига тушди-ю, қалбидаги орзиқиш яна ҳам кучайди.

-Она, нега кулиб йиғлайсиз, йиғлаб куласиз-а?- Абдурахмон онасининг дил торини чертишга уриниб ярим ҳазил оҳангда гап қотди.

Соддадил аёл соддагина жавоб қайтарди.

-Мен қаёқдан билай болам! Шу энди сизларга қувонаман-да.

Йигитлар даврасида бир пиёла чой айлангач, тўнғич ўғил муддаога кўчди.

-Биз ўзаро маслаҳатлашиб, сизни ҳаж сафарига юбормоқчимиз, мана пул.

Оппоқ дуррага тугилган анчагина маблағ дастурхонга қўйилди.

Момохон буви дабдурустдан эсанкираб, тилига калима келмай болаларига жовдираб қараб чиқди. Кейин қўлларини очиб, узундан-узоқ дуо ўқиди. Аммо, таклифга кўнмади.

-Ҳали олдимизда шунча иш турибди, ҳажга бориш қочмас,- деб тайсаллади.

-Масала аллақачон ечилган, ҳатто ҳаж зиёратига борувчилар рўйхатига ҳам киритилгансиз,- деди бу сафар

Абдужалил акасининг фикрини маъқуллаб,- хуллас, сафар тадоригини кўраверинг.

Момохон буви тугунни қўлига ушлаб чамалади.

-Ўҳ-ҳў, бу жуда катта пул-ку?

-Бирлашган ўзар, деганларидай бу маблағда ҳар биримизнинг баҳоли қудрат улушимиз бор. Ҳозирча бу оилавий сир бўлиб қолсин.

Йигитлар анча гурунглашишди. Баҳамжиҳат тушлик қилишиб, уй-уйларига тарқалишди...

Мана шу воқеага ҳам бир ойдан ошди. Рўза ҳайитидан кейин исломнинг бешинчи рукнини адо этувчилар ҳаракатга тушиб қолишди. Абдурахмон елиб-югуриб ҳамма ҳужжатларни тўғриларди. Навбат пул топширишга келди. У такси ёллаб, ота хонадонига келди.

-Она, пулни опчиқинг,- деди у дарвозадан кира солиб. Момохон буви ўғли билан саломлашгач, уни чорпога таклиф этди. Аммо, вақт зичлиги учун Абдурахмон уни шоширди.

-Бугундан қолсак, яна бирон ишқаллик чиқмасин,- деди у худди ўзи сафарга отлангандай ҳаяжонланиб.

Онахон хотиржам эди.

-Бўлақолинг она, кўчада машина кутиб турибди,- деди у бетоқатлик билан. Онаизор ўғлига яқинлашиб унинг кўзига тикилди.

-Жон болам, шу ҳайдовчига жавоб бериб тур.

Абдурахмоннинг ҳайронлиги ортди.

-Нега она?

-Гап бор!

-Ҳозир гап сиғмайди. Банк эртага ишламас экан. Аввал пулни топшириб келай, кейин суҳбатлашамиз.

Она ўғлининг кенг елкасидан тутиб, ўзига қаратди.

-Болам, мени маъзур тут.

Абдурахмон сергак тортди.

-Тинчликми ишқилиб?

-Хавотирланма, албатта тинчлик. Фақат мен сизлардан бесўроқ бир иш қилиб қўйдим.

-Нима бўлди, тезроқ айтинг!

Момохон буви айвон зинасига ўтирди. Абдурахмон ҳам унинг қаршисига чўкди.

-Болам, мен Каъбатуллоҳга боролмайман.

Йигитнинг ранги ўчди, кўзлари пир-пир уча бошладди, кенг пешанаси тиришди.

-Нега, одамни қийнамай очикроқ сўзланг?

-Биласанми, қўшнимиз Ойнисанинг уйига ўт тушиб, бешта қизи билан кўчада қолганди.

Ҳозир ўғилнинг фикри-хаёли банкка пул топшириш билан банд эди. Шунинг учун ўртага ташланган масала моҳиятига аҳамият бермади.

-Бундан хабарим бор. Ўшангда маҳалла қараб турмабди, ахир бир ойга қолмай уйини тиклаб олишди-ку.

-Тўғри, уй битди, мискинларнинг ҳожати чиқди.

-Ха, маҳаллага раҳмат, тезда пул йиғиб беришди. Аммо, бу гапнинг сизга қандай алоқаси бор?

Она кўзларини яширишга чоғланди.

-Алоқаси шуки, маҳалла ўрнига...пулни мен бергандим!

Абдурахмон сапчиб ўрнидан туриб кетди.

-Нималар деяпсиз. Ахир бу пулни йиққунимизча она сутимиз оғзимизга келганди-ку!

Онаизор уни тинчлантиришга уринди.

-Биламан.

-Билиб туриб, шу йўлни тутдингизми она?

-Ха, фақат мени айблама. Ҳар сафар қоп ўралган очик сўрида ётган қўшнимни кўрганимда уйдаги пул кўзимга нажот калитидай туюлаверди. Рости бир ҳафтагача ўйландим, сизлардан ҳайиқдим. Бироқ, вақт ўтган сайин юрагимдаги ғашлик кучаяверди. Қаёқдан ҳам шунча пулни бериб кетган экансан. Хуллас, бу пул эмас,

нақд азоб, ташвиш бўлди. Ниҳоят, бир қарорга келдим. Маҳалла номидан уни Ойнисанинг қўлига тутқаздим. Агар ўзимники, десам олмасди, андишага борарди... Ишонасанми, тугунни топширдим-у, елкамдан тоғ ағдарилгандай туюлди, руҳим енгиллашди.

Болам, мени тушун! Бундан ўн беш-йигирма йил илгари худди Ойниса каби ночор, хокисор эдик. Ўшанда қариндошлар биздан юз ўгиришганди. Бироқ шу Ойнисанинг дадаси Наби ота, онаси Қумрихон хола битта нон топса ҳам бизга, сизларга илинишарди. Ўзлари бой – бадавлат эмасди, лекин ҳиммати улуғ эди. Энди мулоҳаза қил, Ойниса очиқ осмон остида бир кучоқ норасида қизлар билан қолса-ю, мен ҳаж сафарига чиқсам... Айтчи, шу ҳолда муродим ҳосил бўлармиди, кўнглим чинакам таскин топармиди? Бу пулни менга инъом этдинглар, мен бир бечоранинг ҳожатини чиқардим. Хоҳласанг, мени айбла, истасанг қайтиб ёрдам берма... Аммо билки, мен ҳаж ибодатини адо этганимда ҳам ўзимни ҳозиргидай ҳаловатли ҳис қилолмасдим. Билсанг, фарзандларим пешона тери билан ишлаб топган пул яхшиликка, бир бечора корига яраганидан бошим осмонда.

Абдурахмон бошини кўтариб, онасига боқди. Бу нуроний чехрада ажиб бир нур жилолангандай туюлди. Ва бу нур унинг ҳам қалбига оқиб кираётганини англади. Кўзларида илк бора ёш ҳалқаланди. Етимликнинг не-не оғирлигини кўриб, қотган дийда меҳр ва саховат ёғдусида эриётгандай эди. У кучоғини катта очди.

Момохон буви хавотирланиб ўзини четга тортди. Аммо шу топда қушдай енгил гавдаси фарзанди бағрига сингиб бораркан, Абдурахмоннинг кўзларида ёш билан титраб айтган сўзларидан ҳайратда қотди.

-Ҳажингиз муборак, онажон!

Момохон буви шу бир оғиз лутфдан боши кўкка етганини англади.

САХОВАТ ҲАМ ИБОДАТДИР

Назар сол атрофингга, қанчадан қанча ночор,
Муҳтожликдан қийналиб, тунлари ўтар бедор.
Ёрдам қилиб уларга, бўлгин сен ҳам нажоткор,
Саховат қил, саховат ҳам ибодатдир.

Кўп бўлса гар савоб ишинг сармояси,
Бўларкансан Пайғамбарнинг ҳамсояси.
Паноҳ бўлар шунда Унинг ҳимояси,
Саховат қил, саховат ҳам ибодатдир.

Етимларга бўлсанг агар сен мададкор,
Қуриб ётган боғини қилсанг мевазор.
Аллоҳнинг Ўзи бўлар сенга халоскор,
Саховат қил, саховат ҳам ибодатдир.

Ўйлаб кўргин, битта инсон қанча яшар?
Қурган уй-у уловидан кўз қамашар.
Лекин унга фақат саховат ярашар,
Саховат қил, саховат ҳам ибодатдир.

(Илҳом Қаҳҳоров)

НОГИРОННИ ЙИҒЛАТГАН ЙИГИТ

Ширакайф уч оғайни нимқоронғуда “Мўъжиза” деб номланувчи чойхонадан чиқишди.

-Машинани йўлнинг у четига қўйганман, - деди Нодир тишлари орасидан “чирт” этиб тупуриб. - Йўл-йўлакай сизларни уй-уйларингизга ташлаб ўтаман.

Улар катта йўлни кесиб, дарахтлар орасидан ўтишяётганда, ногиронлар аравасидаги бир кишини таёғи билан ўтларни пайпаслаётганини кўришди.

-Ие, бу одам нима қилиб, адашиб юрибди, - деди Нодир беписанд.

-Кечирасизлар, йигитлар, - деди ожиз киши. - Адашиб қолдим. Маҳаллот кўчаси томон йўлга солиб юборсанглар, илтимос.

-Тавба, ўзинг кўр бўлсанг, қоронғуда кўчада бало борми, - деди Нодир ғудраниб, - Мана бу томонга юрасиз, - дея тескари томонга буриб юборди уни.

-Бекор қилдинг, - деди Жамшид, - ахир кўзи ожиз, ногирон одам бўлса...

-Иккинчи бемаҳалда кўчаларда тимирскиланиб юрмайди.

-Балки бирор хожат билан чиққандир.

-Ташвишини емай қўйақол ўшани. Яна суриштириб, ўз йўлини топиб олар...

Улар машинага ўтириб, кўздан ғойиб бўлишди. Ша роит тақозоси билан қоронғида кўчага чиқишга мажбур бўлган кўзи ожиз ногирон эса анчагача совуқда овора бўлди. Бошқа бир одамдан сўрагач, йигитлар томонидан алданганини тушунди ва алаmidан йиғлаб юборди... Буни кўрган йўл кўрсатган киши:

-Мен сизни манзилингизгача обориб қўяман. Сизга нима бўлди, нега йиғлаяпсиз?- деб сўради.

-Менинг қаровчим онам бўлиб, тўсатдан касал бўлиб хушидан кетди. Опам Маҳаллот кўчасида яшайди. Уни тезроқ чақириб келиш учун қоронғида кўчага чиқишга мажбур бўлдим. Лекин йўлда учраган йигитлар негадир мени алдаб, бошқа томонга йўллаб юборишибди, анчагина вақтни йўқотдим. Ҳозир онам қай аҳволда экан, хавотирланаяпман. Ҳеч қачон кўзи ожиз ногиронни кимдир алдаши мумкинлиги хаёлимга ҳам келмабди... Майли, Аллоҳ ҳаммасини кўриб турибди... Илтимос, тезроқ юрайлик!

Бу воқеа йигитларнинг ёдидан ҳам чиқиб кетган эди, лекин... Орадан уч ой ўтиб Нодирнинг хотинини тўлғоқ тутиб, туғруқхонага олиб келишди. Шифохона эшиги олдида машина калитини ўйнаб келаётган Нодирга она-си дуч келди.

-Ҳа, онажон, сизни набира билан табрикласам бўладими?

-Болам, хунук хабар. Хотининг ўғил туғди. Лекин бола ногирон, икки кўзи ҳам кўр! Ҳайронман, бизнинг уруғдан бундайлар ўтмаган.

Нодирнинг вужуди титраб, қулоқлари ғувиллай бошлади. Беихтиёр кўз олдида ўша аравачадаги ногирон одам гавдаланди. Тили айланмай, тошдай қотиб қолди...!

ЕТИМЛАРНИНГ ҲАҚҚИ

Бу ҳикоя бўлиб ўтган воқеалар асосида гўрков тилидан ёзилди.

Қабристон мўминлар билан гавжум. Бир кекса аёл бандаликни бажо келтирганди. Имом қабристонга маййитани дафн қилиш учун келган эркакларга алланималарни тушунтирар, “Аттанг, аттанг, Аллоҳ кечирсин!” деб эшитилар-эшитилмас бош чайқаб қўярди. Шовқинсуронли баҳс мунозарадан сўнг:

-Марҳумани қабр қабул қилмаяпти. Бу кетишда шомга қолиб кетамиз. Бу банда қандай гуноҳ қилган экан-ки, лаҳадга уч бора қўйсақ ҳам ер қабул қилмаяпти?! Аҳли мўминлар, сизлар унинг ҳаққига дуо қилиб турунглар, зора Аллоҳнинг раҳми келса...

Бу орада дуога қўл очган эркаклардан бири:

-Астағфируллоҳ, илон, илонлар! - дея орқага тисарилди.

Майитанинг устида қорамтир илонлар чирмашиб олган, гўрков уларни олиб ташлашга ҳарчанд уринмасин, лаҳаднинг ичидан қайнаб чиқаётгандек илонлар кўпайгандан кўпайиб борарди.

-Марҳуманинг турмуш ўртоғи шу ердами?- сўради иложсизликдан имом.

Нимагадир аввалроқ кўриниш бермаган эркак секин-аста одимлаб:

-Мен..., - дея жавоб берди.

-Бу аёлнинг қандай гуноҳи борки, ер қабул қилмаяпти? Албатта, бу Аллоҳга аён. Аллоҳ ўзи кечирсин. Аёлингиз бировнинг ҳаққига хиёнат қилмаганмиди?

Эркак имомни четга олди.

-Бундан 13 йил аввал катта ўғлим вафот этди. Ундан ёдгор 3 фарзанд, 2 ўғил ва 1 қиз қолди. Ўғлимнинг вафотидан сўнг бева келиним ва набираларимга аёлимнинг муносабати ўзгарди. Оҳир-оқибат уларни уйдан ҳайдаб солди.

Маҳалла-куй орасида қаддим букилди. Кейин кичик ўғлимни олиб чет элга ишлагани кетдим. У ерда қурувчилик қилиб набираларимга уй учун пул тўпладим. Кичик ўғлим эса касбдош дўстлари билан чўмилишга кетганча, қайтиб келмади. Изламаган жойим қолмади. На тиригини, на ўлигини топа олмадим. Бу мудҳиш воқеадан кейин у ерда ҳам ишлай олмадим ва яна Тошкентга қайтдим.

Аёлимга набираларимга уй олиб бериш учун ишлаб топган бор-будимни бердим. Мен ахмоқ унга ишонибман. У эса пулларга қизим Саидага тилла тақинчоқлар олиб берибди. Пулнинг қолган қисмини эса ўз эҳтиёжига сарфлаб юборган. Мен қизимга:

-Онанинг етимнинг ҳаққини юлиб, сенга тилло занжир олиб берса, олаверасанми? Ахир улар жигарингни болалари-ку? Уларга раҳминг келмайдими? - десам:

-У келин бегона, набираларингиз эса катта бўлса йўлини топиб кетади, - деб жавоб қилди.

Шу воқеадан сўнг, уйдан бош олиб чиқиб кетганман. Аслида, қизимнинг бу гапига тарсаки тортиб, ақлини киритиб қўйишим керак эди. Менга ҳам осонмас, бир ўғлим вафот этди, бири дом-дараксиз йўқолди.

Балки ўшанда аёлим норасидаларни уйдан ҳайдамаганида, мен ишлагани кетмасдим, ўғлим ҳам йўқолмасди, набираларим эса ўз ота уйида улғаярди ва аёлимни сўнгги манзилга бу каби аянчли аҳволда кузатмасдик...

Бу гапларни эшитгач, имом чуқур хўрсинди-да:

-Бандасининг гуноҳларини Аллоҳнинг ўзи кечирмаса, биз ожизмиз. Ҳар қалай, қиз бўлса ҳам фарзандингиз бор экан. Ҳар куни келиб онаси учун, Аллоҳ розилиги учун Қуръон тиловат қилсин. Майитанинг устидаги илонлар Аллоҳнинг амри билан келган. Улар етимнинг ҳаққини сўраш учун аёлингизни чирмаб олган. Ер эса бир пайтлар аёлингиз етим болаларни ҳайдагани учун унга ҳам жой бергиси йўқ.

Бироздан сўнг яна жаноза намози ўқилди. Имом тўпланганларга бир варақ қоғоз тутқазди ва:

-Шу дуони баланд овозда ўқийсиз,- деди.

Атрофдагиларнинг кўзидан дув-дув ёш оқарди. Биз ҳам сенинг ҳузурингга боргувчимиз, гуноҳларимизни кечир!...

Отасидан имомнинг айтганларини эшитган қиз онаси учун дуо қилишга қабристонга келди. Не кўз билан кўрсинки, ер уни ҳамон қабул қилмаган, қабр устида маййитани итлар талаётганди. Қиз шу заҳоти ўз ўлимини, у ҳам онасининг гуноҳига шерик эканини, қачонлардир шу аҳволга тушишини ўйлаб даҳшатга тушди. Ва қилган гуноҳлари учун тавба қилди. "Етимнинг ҳаққи -етти дарёни қури тар"деган гап нақадар тўғри эканлигига амин бўлди.

-Уларнинг ҳаққини бугуноқ қайтараман, ойим берган тақинчоқларни акамнинг етим болаларига бераман, уларни ўз ота уйига олиб келаман! - ўйлади ўзича. Орадан ярим соат ўтиб ота яна бир мудҳиш хабарни эшитди:

“Қизингиз автоҳалокат туфайли ҳалок бўлди!”

Дунёнинг ишларини қаранг...

Қилган гуноҳлари учун тавба-тазарру қилишга ҳам улгурмади бандаси..

Етим болалар ўз ота уйига қайтиб келди. Ҳозир бир пайтлар ҳайдаб солган бувиси ва аммаси ҳаққига гуноҳларини авф этишини сўраб Қуръон тиловат қилишади.

МЕҲРИБОН ОНА...

Брайн Тумор (бош миядаги ўсма) хасталигидан азобланаётган аёлни касалхонага ётқизишди. Унинг ўғли ва қариндошлари ҳам шу ерда эди. Аёл бир неча соат ўтиб вафот этди...

Марҳуманинг ўғли кун бўйи йиғлади, токи овози чиқмай қолгунича йиғлади. Эртасига тоби қочган ҳолда уйғонди, кўп йиғлаганидан томоқлари оғриётган эди.

Ўғил онасининг ётоқхонасига кирди, стол устида мактуб ётарди, мактуб ёнида эса бир нечта дори (таблеткалар) бор эди.

Йигит қўллари титраган ҳолда хатни олди ва уни ўқир экан: «Онажон..., Онажонимей...»дея пичирларди, яна йиғлай бошлади.

Лекин бу сафар йигитнинг овози чиқмас, ҳеч нарса эшитилмас, йигит унсиз, юракдан йиғлар эди.

Хатда қуйидаги жумлалар ёзилган эди:

«Бу дориларни ичиб ол болам, биламан, кўп йиғлаганингдан кейин томоғинг оғриётган бўлса керак. Кўп йиғлама. Ўзингни эҳтиёт қил...Ойинг»

Меҳрибон Оналаримизни борида қадрига етайлик!

Янги кўзи ёриган она: “Боламни кўрсам бўладими?” – деб сўради. Онанинг бағрига ўроғлиқ юмшоқ йўргакни қўйишди. Бахтиёр она фарзандининг митти юзчасини кўриш учун йўргакни очди ва тили калимага келмай, ўзини йўқотди. Она-бола ёнида турган доктор орқасига ўтирилиб, деразадан ташқарига қаради.

Гўдакнинг қулоқлари йўқ эди... Муолажалар, текширувлардан сўнг боланинг эшитиш қобилиятига зарар етмаганлиги, қулоғининг йўқлиги фақат унинг ҳуснини бузиб турадиган бир нуқсон эканлиги аниқланди.

Орадан йиллар ўтди... Бола улғайиб, мактабга борди. Бир куни мактабдан уйга югуриб келди ва онасининг қучоғига отилди. Бола ўзини тутолмай йиғларди. Бу унинг бошидан кечирган илк умидсизликка тушиш ҳолати эди. У йиғлаб туриб: “Катта синфдан бир бола мени “қулоқсиз” деб айтди”, – деди.

Бола шу нуқсони билан катта бўла бошлади. Дўстлари уни яхши кўришар, қолаверса, у синфнинг энг аълочи ўқувчиси эди. Жамоага тез қўшилиб-қоришиб кетиш қобилияти ҳам бўлганда, синф сардори бўлиши мумкин эди.

Онаси ўғлига доим: “Тенгдошларингга қўшилишинг керак”, – дер, лекин унинг қалбини ўғлига нисбатан чуқур ачиниш, раҳм-шафқат ҳисси эгаллаб бўлган эди.

Кунларнинг бирида боланинг отаси оила шифокори билан ўғли масаласида гаплашди ва шифокордан: “Бунинг ҳеч қандай давоси йўқми?” – деб сўради. Шифокор: “Агар бир жуфт қулоқ бера оладиган донор топилса, орган трансплантацияси амалга оширилиши мумкин бўлади”, – деб жавоб берди. Шундан кейин ёш йигитга қулоқларини бера оладиган донор излай бошладилар. Орадан икки йил ўтгач, отаси ўғлига: “Ўғлим, бугун ка-

салхонага ётасан, онанг билан мен сенга қулоқларини бера оладиган донор топдик, донорнинг кимлиги эса сир бўлади”, – деди. Операция муваффақиятли ўтди, йигит янгидан дунёга келгандай бўлди. Янги кўриниши билан руҳияти ҳам тубдан ўзгарган йигит, ўқишда ва ижтимоий ҳаётда катта муваффақиятларга эриша бошлади, уйли-жойли ҳам бўлди, дипломат касбини эгаллади.

Орадан йиллар ўтди. Бир куни отасининг олдига келиб:

-Билишим лозим. Менга бундай яхшиликни ким қилди? Мен у инсон учун ҳеч нарса қилганим йўқ, - деди.

-Қўлингдан бирор нарса келади, деб ўйламайман, - деди отаси - Келишувимиз қатъий, ҳозир айтолмайман, вақти эмас.

Бу воқеа йиллар давомида сир сақланди. Кунлардан бир кун сирнинг очилиш вақти келди. Йигит ҳаётининг энг ёмон кунида, онасининг жанозаси тепасида турганда, у билан ёнма-ён турган отаси секингина мархума онанинг бошига қўл узатди ва аёлнинг қуюқ қаҳва рангли сочларини тузатган бўлди... ОНАСИНИНГ ҚУЛОҚЛАРИ ЙЎҚ ЭДИ! Йигитнинг кўзларидан ёш отилиб чиқди... Шунда отаси ўғлига:

-Онанг ҳеч қачон сочини кесишга мажбур бўлмаслигидан бахтиёр эди. Ҳеч ким онангнинг гўзаллиги камайганини сезмади, шундай эмасми?- деб пичирлади.

Эх, меҳрибон она...!!!

ЙИҒЛАШ БАХТИ

Анча кеч кириб қолган, қишни кузатувчи кунлар эди.

Такси ҳайдовчисининг бекатда турган икки йўловчининг бирини қолдирганидан ҳайрон бўлдим. Аста яқинлашиб сабабини англадим. Ўртаёш йигит қўлтиқтаёқ билан бир аҳволда турарди.

Ҳамроҳ бўлдик. Соддагина, ажойиб йигит. Манзи-
лига етай деганда ичкарироқ, йўли “чапроқ” манзилга
имкон бўлса элтиб қўйишимни сўради. Кеч тушгани,
“киракаш” эмаслигим, манзилим узоқлигини рўқач
қилиб уни йўл бошида қолдирдим....

Қанча юрдим билмайман. У йўлда кундузи ҳам би-
рор уловнинг учраши амримаҳол, пиёдаку етиб олса
бўлар, лекин, этни чимчийдиган совуқ ва қўлтиқтаёқ
билан....

Машинамни орқага бурдим. Йўл бошида совуқдан
дағ-дағ қалтираб қўлтиқтаёқли йигит турарди. Маши-
нанинг эшигини очиб... Йиғлаб юборди... Менинг эса
томоғимга нимадир тиқилди.

Манзилига элтиб қўйдим. Ўша пайт мени ҳам
хўнграб йиғлагим келди. Афсус...

Англадимки йиғлаб, кўнгилни “бўшатиш” бахти ҳам
тангри суйган бандаларигагина насиб қиларкан.

АЁЛИМГА ХИЁНАТ ҚИЛДИМ...

Буни билиб қолди. Ҳеч нима демади, фақат кўзла-
римга кўзлари тўла ёш билан беш дақиқа термулиб тур-
ди-да, ичкарига кириб кетди...

Тунда унинг йиғиси овозини эшитдим... Тонг
сахаргача йиғлаб чиқди. Ёнига бориб юпатолмадим...
Тонг сахар йиғи овози тўхтагани учун, мен ҳам ухла-
дим...

Эрталаб уйғондим. Куёш анча кўтарилиб қолибди.
Аёлим мени уйғотмабди-да, деган хаёл билан ўрнимдан
турдим. Негадир атроф жим-жит эди. Қарасам, у хали
ҳам ўрнидан турмабди. Ёнига бориб уйғотгандим, тур-
мади. У нафас олмаётганди....

Ўзимдан нафратланаман! Мана бугун уни бу
ёруғ оламни тарк этганига роса бир йил бўлди.

Унинг юраги хасталигини билар эдим. Билиб туриб нафсимнинг қулига айландим. Биз у билан барча ҳаёт қийинчиликларини бирга енгиб ўтгандик. У мени чин юракдан севган, оғир кунда ҳам ёнимда турган яғонам эди. Мен эса уни..... У йўқ..., лекин ҳали-ҳануз уни йўқлигига ишоналмайман... Уни қаттиқ соғинаман, кечалари ҳеч кимга сездирмай йиғлаб чиқаман... Ҳа, эркак киши ҳам ёстиқ тагига бошини яшириб йиғлар экан... Ўзимни ҳеч кечира олмайман!

Мен юзи қора гуноҳқорман... Вақт-соатим тугаши-ни, Аллоҳ мени жонимни олишини кутаяпман... Чунки усиз ҳаётим маъносиз....

Дўстларим, сизларга фақат биргина нарсани айтмоқчиман: онангизни, аёлингизни, опа-синглингизни асраб-авайланг! Улар жуда таъсирчан, бизни меҳримизга зор! Уларсиз эса ҳаёт маъносиз экан. Яқинингни қадрини йўқотибгина биларкансан!

ҚАБРДАГИ ТИРИК ГЎДАКЛАР

Бу воқеа инсонийликдан маҳрум бўлган бераҳм ва қалбсиз инсоннинг қиссасидир. Бу қисса нафақат Миср халқини, балки жамийки араб давлатларида истиқомат қилаётган миллионлаб халқни йиғлатган ва ҳар бир ота ва онанинг қалбини ларзага солган қиссадир.

Аёл ҳомиласининг биринчи ойларидаёқ умр йўлдошидан айрилган ва ундан 4 ёшлик қизи бор бўлган. Вақт соати яқинлашган сари аёл туғиш жараёнида ўлим фариштаси келиб, унинг жонини олишини ҳис этар эди. Шундан сўнг у акасидан, вафот этгудек бўлса, қизига ва туғилажак гўдагига ўзи ғамхўрлик қилишини тайинлайди. Аёл касалхонага боргач, уни амалиёт хонасига олиб кетадилар. Аллоҳ уни гўдак билан сийлагач, ўлим фариштаси унинг руҳини олгани келади.

Ака синглисини дафн этгач, унинг икки фарзандини олиб уйига қайтади. Аёли болаларни кўргач, эрига ё у ёки синглисининг фарзандлари бу уйда қолишини айтиб, қичқира кетади.

Тоға болаларни олиб, наъзу биллаҳ, тунда мақбара томон йўл олади. Синглисининг қабрини очиб, гўдакни қабрга қўяди. Қизчани қўймоқчи бўлганида эса, у йиғлай бошлайди. Шунда тоға унга шақилдоқли ўйинчоқни тутқазиб:

-Агар чақалоқ йиғлагудай бўлса, мана бу ўйинчоғи билан уни ўйнатгин. Мен эса сенга ҳар куни таом келтириб бераман, - деб қабрни ёпиб жўнаб кетади.

Эртасига эрталаб мазор ёнидан ўтиб кетаётса, қабр ичидан ўйинчоқнинг шақирлаган овозини эшитиб, қўрққанидан тезда ўтиб кетади. Бошқа сафар ўтиб кетаётса, яна худди шундай шақирлаган овоз эшитилиши биланок тезда қўрққанидан югуриб ўтиб кетади. Бераҳм тоға “бу қабр ичида нима бўлаётган экан” деб ўйласа ҳамки у ерга анча вақтгача бормай қўяди.

Орадан ўн беш кун ўтгач, ўзи билан бир қанча одамни тўплаб, овозни эшитиш учун у ерга қайтиб боради. Одамлар ҳам у билан қабр томон йўл оладилар. Улар чиндан ҳам у ерда шақирлаган овозни эшитишлари биланок, қабрни очиб қарасалар, у ерда баданни зирқиратиб юборадиган даражадаги ҳолатнинг гувоҳи бўладилар. Қизалоқ ва гўдак она жуссаси ёнида тирик ўтирар эдилар. Одамлар қизалоқнинг тоғаси томонидан нималар содир бўлганлигини аниқлаш учун ўша заҳоти прокуратура ва ички ишлар органлари терговчилари ҳамда суд-тиббий экспертини чақирадилар. Қизалоқдан сўрайдилар:

-Сен ва мана бу кичкина гўдак икковингиз таомсиз, ичимликсиз қандай қилиб тирик қолиб, кунингизни ўтказдингиз?

Қизча жавоб беради:

-Укам йиғлашга тушганида унга ўйинчоғини шақиллатар эдим. Шунда онам уйқудан туриб, уни овқатлантирар, сўнгра яна ётиб уйқуга кетар эдилар. Агарда мен очиқсам мен танимаган оппоқ кийимли амаки келиб, менга таом бериб, қайтиб кетар эди.

Суд-тиббий экспертидан қизча ва гўдақ қабрдан чиқарилгандан кейин она танасининг ҳолати ҳақида сўралганида, у шундай деб жавоб берди:

-Субҳаналлоҳ, онанинг жуссаси дафн этилгандан кейин 20 кун ўтгандай эмас, балким худди у тирик бўлгани каби ҳали ҳам илиқ...

Сўнгра миршаблар болаларнинг раҳм-шафқатсиз бўлган жиноятчи тоғаларига синглисининг фарзандларини тириклайин қўмганлиги ҳақидаги айбловни қўйиб, ўша захоти ҳибсга оладилар. У қалбларни ларзага солган жиноятини тан олади ва қамоқ жазосига маҳкум этилади.

Эслатма учун маълумот:

Мисрликларнинг қабри икки хил шаклда бўлади. Бири оддий қазилган қабр бўлса, яна бири ер остида пастқам этиб қурилган хоначалардир. Бундай хоначалар аёл ва эркакларга алоҳида этиб қурилади. Шунингдек бир киши сигадиғанчалик қилиб қулфли эшик қўйилади. Янги маййит қўйиладиган бўлса, эшикни калит билан очиб, зинапоядан тушадилар-да, жасадни эски маййитлар билан ёнма-ён қўяверадилар.

БЕФАРҚЛИКНИНГ ЖАЗОСИ!

Такси ҳайдовчиси йўл четида қўл силкиган эркакни кўриб севинди. Тезгина унинг қаршисига бориб тўхтади. Эркак таксига ўтирди ва хавотир билан гапира бошлади:

-Илтимос, тезроқ юринг, шу орадаги кўчада...

Такси ҳайдовчиси бирор одамни олишни ўйлаганди, мижознинг гапини эшитиб юраги хижил тортди:

-Худо сақласин, жуда қўрқинчли ҳолат. Бир одамни тўрт жойидан пичоқлабдилар. Ҳозир танасидаги қон буткул оқиб кетиб, ўлиб қолиши мумкин. Биров ёрдам бермайди, ҳамма тўпланиб олиб томоша қилаяпти. Қанчалик ҳиссиз, шаефқатсиз оломонга айландик! Ёрдамга муҳтож, жони узилаётган одамни томоша қилиб туришибди. Ҳайдовчининг юраги сиқилди: "Машинамга қон оқади". Йўловчи давом этарди:

-Ҳозир иккита машина ярадорни олмади, ишонгим келмайди-я. Бир инсон қони тугаб, жон бераяпти, улар раҳм қилмай олдимиздан газни босиб ўтиб кетди. Мана, келдик, ярадор шу одамлар тўпланган жойда. Такси ҳайдовчиси:

-Қани, сиз ярадорни олиб келинг, мен машинани унинг олдига олиб бораман, вақт йўқотмайлик, - деди. Йўловчи машинадан тушди ва тўпланганлар орасига кириб "йўл беринг, такси келди" деб бақирди. Аммо ярадорнинг ёнига бориб улгурмасдан, машинанинг узоқлашган овозини эшитиб ортига ўтирилди. Рақами кўринмасин деб орқа чироқларини ёқмай таксининг тезлик билан узоқлашаётганини кўрди. Эркакнинг юраги эзилиб, йиғламсираган овозда: "Ё, Раббим! Нима бўлди бизларга?", дея ерга умидсиз чўккалади.

Такси ҳайдовчиси пешойнадан орқага сўнгги бор қаради. Бақир-чақирлардан жаҳли чиқди: "Менга нима?

Қонга беланиб ётган ярадорни ол, машинани булга... Бошқа такси йўқми? Топилиб қолар мендан бошқаси!"

Шу пайт қўл силкиб тўхташ ишорасини берган ми- жозни кўриб, хаёлларини йиғиштирди. "Мижоз дегани шунақа, кутилмаганда йўлингдан чиқиб қолади", дея бояги тумонат одамни ҳам, пичоқланиб ўлим ёқасида ётган ярадорни ҳам унутди.

Такси ҳайдовчиси ўша кеча бир муддат ишлаб, уй- нинг йўлини тутди. Яхшигина пул топиб, хотиржам уйига кириб келаётганида, эшик олдида ўзини кутиб турганларга кўзи тушди. Хавотирланди. Машинаси- ни гаражга қўйиб, сўнгра вазиятни билмоқчи эди бир қўшнисини тўхтатди уни:

-Машинани жойлаштирмай тур, балки керак бўлиб қолар...

Хайрон бўлиб машинадан тушди. Эшик олдида йиғлаётган хотини ва болаларига яқинлашди:

-Нима бўлди? Хотини йиғлаганча бўйнига осилди:

-Укангиз вафот этди!

-Акам?! Нега?

-Пичоқлаб кетишибди. Кўп қон йўқотиб, ҳалок бў- либди.

Такси ҳайдовчиси ваҳима билан овозини баланд- латди:

-Қаерда? Қачон?

Хотинининг жавобини эшитиб ерга чўккалаб қолди. Кўз олдидан машина фараларини ўчириб қочган кўчаси ва тўпланиб турган тумонат томошабин ўтди. Тумонат ичида қонга беланиб ётган, ўзига музтар тикилиб турган укаси кўринди гўё. Қисқа сониялар ичида укаси билан бирга ўтказган йиллари кўз олдидан ўтди...

Укасини кўтариб ўйнагани-ю, уни илк бор сузиш- га ўргатганлари... Уйга йиғлаб келган укаси-ю, уни кў-

чага чиқиб ҳимоя қилгани... Укасининг хурсанд бўлиб: “Мени сиздай ҳимоячим борлиги қандай яхши-я! Акажон, сиз мени доим ҳимоя қиласиз-а, мени ҳеч қачон ташлаб қўймайсиз-а?!”, деган башоратомуз гаплари эсига тушиб, кўзларидан ёш тирқираб отилиб чиқди, юраги эзилди... Паст овозда “Кечир мени, укажон, кечииир!” деб мадорсиз йиқилдию, ҳушидан кетди...

Азизлар, бир-биримизга бефарқ бўлмайлик! Кўчадаги ёрдамга муҳтож бегона ҳам кимнингдир ота-онаси, фарзанди, ака ёки укаси, жигари... Яхшилик қилишга ошиқайлик!

МУНДАРИЖА

Муқаддима	3
Ноқобил фарзанд	5
Мен сиз учун армон бўлдим	7
Фариштанинг дуоси	10
Эслатма	12
Дунёда мен хурсанд бўлиб юрардим	14
Меҳрингизни яширманг	15
Соябон кўтарган болакай	19
Чин ихлос	20
Оқпадар	21
Оқпадар (шеър).....	23
Ота меҳри	24
Таъзияхонадаги таъсирли воқеа	25
Ҳарбий хизматда бўлган воқеа	27
Болам, қорнинг оч эмасми?	28
Тухматнинг жазоси	29
Бомдодга уйғотинг, онажон!	33
Қуруқ қўл	35
Дорининг ҳақиқий нархи	36
Нега йиғладим?	37
Кенжа қизнинг ноласи	38
«Саховат халтаси»	39
Васият	40
Ер ҳам қабул қилмаса	41
Касаллик давоси	46
Яна беш дақиқа	48
Фарзандингизни қарғаманг	50
Риёкор эҳсони	50
Ҳақиқий муҳтож	51
Ноўрин рашк	52
Аллоҳнинг мўъжизаси	53
Сенга Аллоҳ кифоя қилсин	54

Пост	57
Ота	58
Туҳматнинг жазоси.....	60
Ғойибона яхшилик	63
Олма сотувчи амаки	65
Масжид имоми айтиб берган воқеа	67
Ижобат бўлган дуо	68
Қиз фарзанд	70
Ҳаж муборак, онажон!	71
Саховат ҳам ибодатдир	79
Ногиронни йиғлатган йигит	79
Етимларнинг ҳаққи	81
Меҳрибон она	84
Ҳақиқий меҳр	85
Йиғлаш бахти	86
Аёлимга хиёнат қилдим	87
Қабрдаги тирик гўдаклар	88
Бефарқликнинг жазоси	91

Илҳом ҚАҲҲОРОВ

ЎҚИНГ, ФАҚАТ ЙИҒЛАМАНГ...

Муҳаррир: А. Тилавов
Техник муҳаррир: Ю. Ўринов
Мусахҳиҳа: И. Захидова
Бадиий муҳаррир: Н. Муҳаммедова

Нашр. лиц. № АІ 245, 02.10.2013.

Теришга 13.04.2018 йилда топширилди. Босишга
24.09.2018 йилда рухсат этилди. Бичими: 60x84 ¹/₁₆.
Офсет босма. «PT Serif» гарнитураси. Шартли б.т. 6
Нашр б.т. 5.58. Адади: 10 000 нусха. Буюртма №48.
Баҳоси шартнома асосида.

«Sano-standart» наشريёти, 100190, Тошкент шаҳри,
Юнусобод-9, 13-54. E-mail: sano-standart@mail.ru

«Sano-standart» МСНҲ босмахонасида босилди.
Тошкент шаҳри, Широқ кўчаси, 100-уй.
Телефон: (371) 228-07-96, факс: (371) 228-07-95

ЎҚИНГ, ФАҚАТ ЙИҒЛАМАНГ

"Sano-standart"
нашриёти

ISBN 978-9943-5462-7-1

9 789943 546271